

Zachodniopomorski
Uniwersytet Technologiczny
w Szczecinie

Zygmunt Litwińczuk

HONORIS CAUSA
DOCTORIS

Wydział
Biotechnologii
i Hodowli Zwierząt

Szczecin 2021

1218 C2. 61055 C21
231089
jest w REP
ZUT

UROCZYSTOŚĆ NADANIA TYTUŁU
DOKTORA HONORIS CAUSA
ZACHODNIOPOMORSKIEGO UNIWERSYTETU
TECHNOLOGICZNEGO W SZCZECINIE

Zygmuntowi Litwińczukowi

Szczecin, 22 października 2021 roku

2021.10.22 2162

Projekt okładki
Aneta Zierke

Wydano za zgodą Rektora Zachodniopomorskiego Uniwersytetu
Technologicznego w Szczecinie

ISBN 978-83-7663-327-5

CZ. 64895

Wydawnictwo Uczelniane
Zachodniopomorskiego Uniwersytetu Technologicznego w Szczecinie
70-311 Szczecin, al. Piastów 48
tel. 91 449 47 60, e-mail: wydawnictwo@zut.edu.pl

Spis treści

Słowo wstępne Jego Magnificencji Rektora Zachodniopomorskiego Uniwersytetu Technologicznego w Szczecinie dr. hab. inż. Jacka Wróbla, prof. ZUT	5
Słowo wstępne dziekana Wydziału Biotechnologii i Hodowli Zwierząt dr. hab. inż. Arkadiusza Pietruszki, prof. ZUT	7
Laudacja promotora prof. dr. hab. Jana Udały	9
Uchwała Senatu Zachodniopomorskiego Uniwersytetu Technologicznego w Szczecinie	19
Dyplomy	20
Ocena prof. dr. hab., dr. h.c. multi Tadeusza Szulca z Uniwersytetu Przyrodniczego we Wrocławiu	23
Ocena prof. dr. hab. Anny Sawy z Uniwersytetu Technologiczno-Przyrodniczego w Bydgoszczy	29
Ocena prof. dr. hab. Piotra Gulińskiego z Uniwersytetu Przyrodniczo-Humanistycznego w Siedlcach	35
Wykład Doktora Honorowego prof. dr. hab. Zygmunta Litwińczuka	43
Ważniejsze publikacje w dorobku naukowym Doktora Honorowego	53
Wybrane fakty z życia zawodowego Doktora Honorowego	59
Doktorzy honoris causa Akademii Rolniczej w Szczecinie	63
Doktorzy honoris causa Politechniki Szczecińskiej	65
Doktorzy honoris causa Zachodniopomorskiego Uniwersytetu Technologicznego w Szczecinie	67

Słowo wstępne Jego Magnificencji Rektora Zachodniopomorskiego Uniwersytetu Technologicznego w Szczecinie dr. hab. inż. Jacka Wróbla, prof. ZUT

Zachodniopomorski Uniwersytet Technologiczny w Szczecinie, pielęgnując wieloletnią tradycję akademicką, postanowił wyróżnić najwyższą godnością – tytułem doktora honoris causa – prof. dr. hab. inż., dr. h.c. multi Zygmunta Apolinarego Litwińczuka. Inicjatywa ta spotkała się z przychylnością Senatów Politechniki Bydgoskiej (dawniej: Uniwersytet Technologiczno-Przyrodniczy w Bydgoszczy), Uniwersytetu Przyrodniczego we Wrocławiu oraz Uniwersytetu Humanistyczno-Przyrodniczego w Siedlcach.

Uroczystość odnotowana zostanie w historii naszej Alma Mater jako doniosłe święto, gdyż do grona społeczności akademickiej przyjmujemy wybitnego uczonego, cenionego nauczyciela akademickiego i popularyzatora wiedzy zootechnicznej. Zasługi prof. Zygmunta Litwińczuka dla rozwoju kolejnych pokoleń kadr naukowych, organizacji życia środowiska akademickiego, rozwoju gospodarczego i społecznego kraju są godne najwyższego uznania. W ten szczególnie sposób pragniemy wyrazić szacunek dla dokonań prof. Zygmunta Litwińczuka na polu naukowym, dydaktycznym i organizacyjnym, a także wdzięczność za to, że na swojej drodze zawodowej dostrzegał i wspierał w rozwoju inne jednostki naukowe w kraju. Zaszczytu tego dostąpiła także nasza uczelnia, a zwłaszcza Wydział Biotechnologii i Hodowli Zwierząt.

Na osiągnięcia naukowe prof. Zygmunta Litwińczuka składają się liczne oryginalne prace naukowe, monografie i podręczniki akademickie, które obejmują zagadnienia z zakresu hodowli bydła, ochrony zasobów genetycznych oraz oceny produktów pochodzenia zwierzęcego. Są one powszechnie znane w środowisku naukowym w kraju i za granicą. Przyczyniły się istotnie do rozwoju i popularyzacji dyscypliny naukowej, jaką jest zootechnika. Na szczególne podkreślenie zasługują dokonania, których celem była odbudowa zagrożonej wyginięciem rodzimej populacji bydła białogrzbietego. W swojej działalności naukowej prof. Zygmunt Litwińczuk wiele miejsca poświęcił także nowym technologiom chowu bydła oraz czynnikom warunkującym wysoką jakość produktów zwierzęcych. Osiągnięcia te wpisują się w nowe trendy badawcze i mają niebagatelne znaczenie w kształtowaniu środowiska przyrodniczego i zdrowia społecznego.

Ogromne doświadczenie prof. Zygmunta Litwińczuka znalazło uznanie przedstawicieli licznych komitetów, rad i towarzystw naukowych, które powierzały mu pełnienie

funkcji kierowniczych. Dzięki wyjątkowej osobowości Profesor integrował środowisko zootechników, dla których stał się autorytetem. Aktywnie angażował się w pracę na rzecz organizacji i instytucji związanych z praktyką rolniczą, które chętnie korzystały z jego rad i wsparcia. O szczególnej aktywności zawodowej niech świadczą pełnione funkcje kierownicze na macierzystej uczelni, m.in. funkcja rektora Uniwersytetu Przyrodniczego w Lublinie, prodziekana i dziekana Wydziału Zootechnicznego, kierownika Katedry i Pracowni. W uznaniu licznych osiągnięć i bogatej działalności prof. Zygmunt Litwińczuk był wyróżniany wieloma nagrodami i odznaczeniami państwowymi oraz branżowymi, m.in. Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski, Srebrnym i Złotym Krzyżem Zasługi, Medalem Komisji Edukacji Narodowej, Medalem im. Profesora Tadeusza Vetulaniego.

W bogatej historii życia zawodowego nie sposób nie dostrzec jego związków z Zachodniopomorskim Uniwersytetem Technologicznym w Szczecinie. Chętnie dzielił się swoją wiedzą i doświadczeniem z kadrą akademicką Wydziału Biotechnologii i Hodowli Zwierząt. Wspierał ją w rozwoju naukowym i uczestniczył w awansach naukowych, opiniując 6 wniosków o nadanie tytułu profesora i 9 wniosków o nadanie stopnia doktora habilitowanego. Wyrażamy Profesorowi głęboką wdzięczność za istotny wkład w rozwój naszej uczelni i uznanie dla wyjątkowo bogatych dokonań na gruncie zawodowym i społecznym. Cieszymy się, że mogliśmy dostąpić zaszczytu przyjęcia prof. Zygmunta Litwińczuka w poczet osób wyróżnionych godnością doktora honoris causa Zachodniopomorskiego Uniwersytetu Technologicznego w Szczecinie. Wierzimy, że w dalszym ciągu społeczność akademicka naszej uczelni będzie mogła liczyć na wsparcie Profesora w realizacji wytyczonych celów. Życzymy nieustającego zdrowia, determinacji w realizacji planów i zamierzeń oraz wszelkiej pomyślności w życiu osobistym.

Słowo wstępne dziekana Wydziału Biotechnologii i Hodowli Zwierząt dr. hab. inż. Arkadiusza Pietruszki, prof. ZUT

W historii Wydziału Biotechnologii i Hodowli Zwierząt z jego inicjatywy najwyższą godnością akademicką – tytułem doktora honoris causa zostało uhonorowanych siedmioro zasłużonych osobowości świata nauki, wielkich popularyzatorów myśli zootechnicznej. W tym szacownym gronie znaleźli się Profesorowie: Stefan Aleksandrowicz, Jędrzej de Pelikan Krupiński, Stanisław Woyke, Witold Podkówka, Janusz Gill, Marian Różycki oraz Teresa Żebrowska. To szczególne wyróżnienie zostało nadane na wniosek Rady Wydziału Biotechnologii i Hodowli Zwierząt po raz ostatni w 2004 roku Profesorowi Marianowi Różyckiemu oraz Profesor Teresie Żebrowskiej. Cieszymy się i czujemy się zaszczytni, że do grona tego dołącza Profesor Zygmunt Litwińczuk.

Uhonorowanie Profesora Zygmunta Litwińczuka tytułem doktora honoris causa jest wyrazem szacunku i uznania dla niezliczonych dokonań we wszystkich obszarach życia zawodowego. Osiągnięcia Profesora dla rozwoju polskiej myśli zootechnicznej są ogromne. Nie sposób ocenić ich znaczenia dla nauki i praktyki. Wywarły one niebagatelny wpływ na rozwój hodowli bydła nie tylko w kraju, ale i za granicą. Na podkreślenie zasługuje m.in. troska o zachowanie bioróżnorodności w świecie zwierząt hodowlanych. Jesteśmy pełni podziwu dla Profesora inwencji, wytrwałości w dążeniu do realizacji ambitnych celów, służących rozwojowi nauki i społeczeństwa.

Nadanie najwyższego wyróżnienia akademickiego jest także wyrazem wdzięczności za wsparcie podejmowanych działań w dążeniu do rozwoju naukowego pracowników naszego Wydziału. Wierzymy głęboko, że swoją ogromną wiedzę i doświadczeniem Profesor nadal dzielił się będzie ze swoimi młodszymi koleżankami i kolegami i inspirował ich do podejmowania nowych wyzwań.

Sylwetka Profesora w środowisku zootechników jawi się jako postać niezwykle zdeterminowana i zaangażowana, wyjątkowo aktywna organizacyjnie, niekiedy życzliwie krytyczna w swoich opiniach, troszcząca się o rozwój młodego pokolenia. Zawsze broniąca dobrego imienia zootechnika, dbająca i wspierająca integrację środowiska zootechnicznego. Czujemy się dumni, że dostąpiliśmy zaszczytu przyjęcia w szeregi społeczności akademickiej naszego wydziału i naszej uczelni Profesora Zygmunta Litwińczuka.

W tym szczególnym dniu w imieniu własnym i społeczności akademickiej Wydziału Biotechnologii i Hodowli Zwierząt Zachodniopomorskiego Uniwersytetu Technologicznego w Szczecinie życzę Panu Profesorowi dobrego zdrowia, sił i wytrwałości w realizacji wytyczonych celów oraz wszelkiej pomyślności i radości w życiu osobistym.

Laudacja promotora prof. dr. hab. Jana Udały

Szanowny Doktorze Honorowy
Magnificencjo Rektorze
Wysoki Senacie
Dostojni Doktorzy Honoris Causa
Zachodniopomorskiego Uniwersytetu Technologicznego w Szczecinie
i innych uczelni
Szanowni Goście z Uniwersytetu Przyrodniczego z Lublina
Szanowni Państwo

Mam wielki zaszczyt przedstawienia sylwetki i dokonań wybitnego uczonego prof. dr. hab. Zygmunta Litwińczuka, doktora honoris causa multi, profesora Uniwersytetu Przyrodniczego w Lublinie, znanej postaci w krajowym i zagranicznym środowisku naukowym, z ogromnymi zasługami dla rozwoju polskiej i światowej zootechniki. Według obowiązujących kilkaset lat tradycji akademickich przyjmujemy do grona doktorów honorowych naszej uczelni nauczyciela i naukowca, który niemal pół wieku z pasją prowadził badania i rozwiązywał istotne problemy związane z hodowlą zwierząt i ochroną środowiska oraz kształcił studentów, przekazując im, poza wiedzą i doświadczeniem, zasady, jakimi powinni się kierować w życiu. Przyjmujemy do naszej szczecińskiej społeczności akademickiej naukowca z ogromnym dorobkiem publikacyjnym, którego prace miały duży wpływ na rozwój hodowli bydła w Polsce, wpisywały się w lokalne strategie rozwoju społeczno-gospodarczego kraju i znajdowały zastosowanie w praktyce.

Nowatorstwo i aktualność podejmowanej tematyki badawczej oraz szeroka współpraca z wieloma ośrodkami naukowymi pozwalały Profesorowi pozyskiwać środki na badania i rozwijać zainteresowania naukowe. Pozwalały także na przedstawianie własnych koncepcji, aktywny udział w tworzeniu programów hodowlanych i kształtowaniu polityki rolnej w naszym kraju. Zdobyta pozycja zawodowa sytuuje Profesora w ścisłym gronie osób mających wpływ na rozwój hodowli bydła w Polsce. Zarówno dla naukowców, jak i praktyków jest niekwestionowanym autorytetem.

Profesor dr hab. Zygmunt Litwińczuk urodził się 2 stycznia 1950 r. w miejscowości Iłowiec (gm. Skierbieszów, pow. Zamość). Szkołę podstawową i średnią (I LO im. Jana Zamojskiego) ukończył w Zamościu. 1 października 1967 r. podjął studia na

Wydziale Zootechnicznym ówczesnej Wyższej Szkoły Rolniczej w Lublinie. W okresie studiów działał aktywnie w studenckim Kole Naukowym Zootechników, pełniąc m.in. funkcję prezesa tego koła. W tym okresie przygotował już pierwszą swoją pracę naukową, którą zaprezentował na Ogólnopolskiej Sesji Studenckich Kół Naukowych w Warszawie w 1971 r., zdobywając wyróżnienie.

Karierę zawodową rozpoczął w październiku 1971 r., jeszcze jako student V roku Wydziału Zootechnicznego podejmując pracę w ówczesnym Zakładzie Hodowli Bydła. Po ukończeniu z wyróżnieniem rok później studiów z wielką pasją podjął nowe wyzwania, włączając się w nurt pionierskich prac nad doskonaleniem krajowej populacji bydła. Na efekty ogromnego zaangażowania, inicjatywy i pełnego oddania się pracy naukowo-badawczej młodego adepta nauki nie trzeba było długo czekać. Po niespełna 4 latach, 21 lutego 1976 r., mgr inż. Zygmunt Litwińczuk uzyskał stopień doktora nauk rolniczych, broniąc z wyróżnieniem pracę doktorską pt. „Badania nad opasem buhajków rasy nizinnej czarno-białej z wykorzystaniem pastwiska w okresie letnim i kiszonki z traw w okresie zimowym”. Promotorem rozprawy był prof. dr hab., dr h.c. Władysław Zalewski – wybitny uczony, wielce zasłużony dla rozwoju hodowli bydła, jeden z nestorów polskiej zootechniki okresu powojennego. Po 5 latach, w 1981 roku, mając 31 lat, dr inż. Zygmunt Litwińczuk habilitował się na Wydziale Zootechnicznym Akademii Rolniczo-Technicznej w Olsztynie. Podstawą uzyskania stopnia naukowego doktora habilitowanego była rozprawa pt. „Badania nad wpływem wychowu pastwiskowego i alkiezowego jałowic pochodzących z różnych środowisk hodowlanych na wzrost, rozwój i późniejszą produkcyjność w oborze wielkostadnej”. Praca ta została wyróżniona indywidualną nagrodą Ministra Nauki, Szkolnictwa Wyższego i Techniki.

W dniu 1 stycznia 1983 r. dr hab. Zygmunt Litwińczuk został mianowany na stanowisko docenta. Tytuł naukowy profesora nadzwyczajnego nauk rolniczych uzyskał natomiast 15 maja 1990 r., a więc w wieku 40 lat, będąc niewątpliwie w dniu nominacji jednym z najmłodszych profesorów z zakresu nauk zootechnicznych w Polsce. Nominację na stanowisko profesora zwyczajnego w Akademii Rolniczej w Lublinie (aktualnie Uniwersytet Przyrodniczy w Lublinie) otrzymał w maju 1995 r.

Wyrazem uznania osiągnięć i aktywnej działalności w każdej sferze życia akademickiego Profesora, Jego wkładu w rozwój hodowli zwierząt w Polsce, zwłaszcza hodowli bydła, było uhonorowanie Go godnością doktora honoris causa przez kilka uczelni w naszym kraju: Akademię Podlaską w Siedlcach w 2008 r., Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie w 2012 r. i Uniwersytet Przyrodniczy we Wrocławiu w 2016 r.

Profesor dr hab. Zygmunt Litwińczuk należy do czołowych specjalistów z zakresu hodowli bydła w kraju, zyskał również uznanie za granicą. Ma na swoim koncie bogaty i wartościowy dorobek autorski i współautorski. W okresie 50 lat pracy naukowej (1971–2021) opublikował ponad 760 pozycji, w tym ponad 340 oryginalnych prac twórczych, 40 monografii i podręczników, w tym 5 centralnie wydanych podręczni-

ków akademickich. Znaczna część tych prac ukazała się w uznanych czasopismach krajowych i międzynarodowych.

Głównym obszarem badań Profesora był chów i hodowla bydła oraz ocena jakości produktów pochodzenia zwierzęcego, szczególnie mleka i mięsa wołowego. Podejmowane zadania badawcze miały nowatorski charakter, znaczące walory poznawcze i użytkarne, zbieżne z kierunkami rozwoju hodowli bydła w Polsce i na świecie.

W okresie działalności naukowej Profesora można wyróżnić następujące kierunki:

1. Ocena wartości hodowlanej cech mlecznych i mięsnych bydła czarno-białego w środkowo-wschodniej Polsce. W wykonanych w tym zakresie badaniach dokonano dogłębnej charakterystyki populacji bydła utrzymywanego w środkowo-wschodniej Polsce, a ich efektem były zalecenia racjonalizacji hodowli bydła w powyższym regionie i kraju. Określono też optymalny, bezpieczny, zakres kojarzenia w pokrewieństwie w doskonaleniu populacji bydła ras krajowych.

2. Wprowadzanie nowych technologii chowu bydła. W cyklu badań dotyczących tego zagadnienia Profesor zajął się:

- a) opracowaniem i praktycznym sprawdzeniem nowych metod i systemów odchovu cieląt, wychowu jałowizny i opasu młodego bydła rzeźnego;

- b) opracowaniem technologii produkcji żywca wołowego, opartej na trwałych użytkach zielonych, uwzględniającej potrzeby racjonalnego wykorzystania pasz gospodarskich, a szczególnie zagospodarowania trwałych użytków zielonych.

Szczególnie szeroki zakres mają badania związane z wprowadzeniem nowych metod i systemów opasu młodego bydła rzeźnego. Badania te zostały wyróżnione w 1976 roku nagrodą zespołową I stopnia Ministra Nauki, Szkolnictwa Wyższego i Techniki.

Kontynuacją w szerszym zakresie tych prac były badania nad produkcją kulinarnego mięsa wołowego opartego na rasach mięsnych i mieszańcach rasy cb z rasami mięsnymi. Szczególnie cenne są prace z drugiej połowy lat 90., realizowane już po powrocie Profesora ze stażu naukowego na Uniwersytecie Tennessee w USA. Posłużyły one do wdrażania nowych technologii produkcji wysokiej jakości mięsa wołowego, opartej na trwałych użytkach zielonych. Były też podstawą wdrażanej w Polsce hodowli bydła ras mięsnych.

Ważną grupę badań w tym kręgu zainteresowań Profesora stanowiły również późniejsze prace nad wpływem różnej intensywności żywienia i produkcji na jakość technologiczną i wartość konsumpcyjną mleka oraz mięsa wołowego, jak również nad technologią produkcji mleka i żywca wołowego w gospodarstwach o intensywnym i ekologicznym systemie produkcji. W tym obszarze prof. Zygmunt Litwińczuk bardzo zasłużył się dla rozwoju hodowli bydła mięsnego w Polsce. Jest współtwórcą koncepcji i kierunków tego rozwoju, a wyrazem uznania Jego dokonań i kompetencji było wybieranie Go na przewodniczącego Regionalnego Związku Hodowców Bydła Mięsnego w kolejnych kadencjach oraz wyróżnienie odznaką „Zasłużony pracownik rolnictwa” i wieloma odznaczeniami regionalnymi, m.in. „Zasłużony dla województwa chełmskiego”, „Zasłużony dla województwa bialsko-podlaskiego”, „Zasłużony dla województwa lubelskiego” i „Zasłużony dla województwa zamojskiego”;

c) badaniem nad efektywnością krzyżowania ras krajowych bydła z rasą holsztyńsko-fryzyjską. Były to pionierskie badania w naszym kraju, realizowane przez zespół kierowany przez Profesora, również we współpracy z innymi jednostkami badawczymi w kraju, które wniosły znaczący wkład do nauki i praktyki. Badania te, zwłaszcza rozpoznanie korzyści hodowlanych, produkcyjnych i ekonomicznych wynikających z krzyżowania, przyczyniły się do upowszechnienia rasy holsztyńsko-fryzyjskiej w Polsce. Efektem tego było przyspieszenie postępu hodowlanego i poprawa użytkowości krów mlecznych, wzrost wartości genetycznej krajowej populacji bydła. Wyniki tych badań zostały podsumowane w monografii pt. „Chów i hodowla bydła w środkowo-wschodniej Polsce”, a zespół Profesora w 1985 roku został ponownie wyróżniony nagrodą I stopnia Ministra Nauki, Szkolnictwa Wyższego i Techniki.

3. Określenie czynników warunkujących wysoką jakość produktów pozyskiwanych od bydła (głównie mleka i mięsa). Podjęcie badań w tym zakresie przez Profesora na przełomie lat 80. i 90. ubiegłego wieku było efektem dogłębnej analizy i rozeznania zachodzących trendów w hodowli zwierząt w kraju i za granicą, posiadanej intuicji oraz bezkompromisowości w podejmowaniu trafnych decyzji. Realizacji wytyczonych celów w tym zakresie badań służyło utworzenie na macierzystym wydziale, którego był dziekanem, najpierw Pracowni, a później Zakładu i Katedry Oceny Surowców Pochodzenia Zwierzęcego. Pozwoliło to zdynamizować prace i umożliwiło utworzenie liczącego się w kraju zespołu naukowego, realizującego badania nad jakością technologiczną i konsumpcyjną mleka oraz mięsa wołowego. Było też impulsem do utworzenia na Wydziale nowego kierunku studiów. Kierowany przez Profesora zespół wykonał w tym zakresie wiele interesujących badań nad wartością odżywczą i przydatnością technologiczną mleka różnych ras krów użytkowanych w odmiennych technologiach chowu oraz nad uwarunkowaniami produkcji żywca wołowego i jakości mięsa wołowego, w zależności od różnych czynników. Wyniki tych prac opublikowano w krajowych i zagranicznych renomowanych czasopismach naukowych, „Animal Science” (IF = 1,021), „Journal of Dairy Science” (IF = 2,497), „Meat Science” (IF = 2,619), „International Journal of Dairy Technology” (IF = 1,099), „Comprehensive Reviews in Food Science and Food Safety” (IF = 5,053).

4. Badania nad restytucją i ochroną zasobów genetycznych rodzimej rasy bydła – białogrzbietów.

Jest to bez wątpienia wiodący i ważny, ze względu na zachowanie bioróżnorodności, problem badawczy w ostatnich kilkunastu latach działalności naukowej Profesora Zygmunta Litwińczuka. Dzięki ogromnemu zaangażowaniu i determinacji Profesora odtworzono zagrożoną wyginięciem rodzimą rasę bydła białogrzbietów w regionie lubelskim z pojedynczych zwierząt kupowanych na terenie Polski. Profesor opracował „Program hodowlany ochrony zasobów genetycznych bydła białogrzbietowego” w 2002 roku, przyczyniając się do uznania tej rasy za polską rasę bydła i do założenia dla niej księgi hodowlanej w 2003 roku przez Ministerstwo Rolnictwa.

Poszukując nowych argumentów w celu przekonania rolników o zaletach naszych rodzimych ras bydła, Profesor zainicjował bardzo interesujące badania nad wartością odżywczą i przydatnością technologiczną mleka krów tych ras, żywionych głównie paszami z trwałych użytków zielonych. Efektem powyższych prac i działań organizacyjnych było wpisanie mleka krów rasy polskiej czerwonej na listę produktów tradycyjnych.

O dużym wkładzie pracy i zaangażowaniu Profesora w działania na rzecz ochrony środowiska i zachowania bioróżnorodności, co jest jednym z głównych wyzwań dla współczesnego świata, może świadczyć przewodniczenie Grupie Roboczej ds. Ochrony Zasobów Genetycznych Zwierząt Gospodarskich w Polsce i członkostwo w zespole Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi do koordynacji działań w tym zakresie. Profesor jest też redaktorem wartościowego podręcznika „Ochrona zasobów genetycznych zwierząt gospodarskich i dziko żyjących”. Za te inicjatywy i działalność na rzecz zachowania bioróżnorodności zwierząt gospodarskich wyróżniony został prestiżowym Medalem im. Profesora Tadeusza Vetulaniego.

Profesor popularyzował wyniki swoich badań i przekazywał wiedzę z zakresu powyższej problematyki społeczeństwu w różnej formie: spotkań, prelekcji, wykładów, artykułów popularnonaukowych, traktując tę działalność jako powinność dla zachowania tradycji i dziedzictwa narodowego. Na uwadze miał zawsze młode pokolenie, młodzież licealną i studentów, z którymi zawsze nawiązywał kontakty i których potrafił przekonać do swoich racji. Na równi z wiedzą stawiał wychowanie. Niejednokrotnie powtarzał, że „tworząc pomyślną przyszłość, nie można zapominać o przeszłości”. Do tej maksymy nawiązywał w każdej sferze swojej działalności dydaktyczno-wychowawczej, organizacyjnej i naukowo-badawczej. Przykładem jest chociażby ostatni okres, w którym pełniąc funkcję rektora, kierował zadaniem pt. „Wykorzystanie rodzimych ras zwierząt użytkowanych w tradycyjnych systemach chowu w gospodarstwach niskonakładowych do pozyskania wysokiej jakości produktów” w ramach programu „Biostrateg – środowisko naturalne, rolnictwo i leśnictwo”. Efektem tego zadania było opracowanie technologii wytwarzania kilku regionalnych produktów żywnościowych, o wysokich walorach odżywczych i prozdrowotnych, na bazie rodzimych ras zwierząt.

Rezultaty badań inspirowały i mobilizowały Profesora do rozwiązywania aktualnych problemów i podejmowania nowych wyzwań mających sprostać oczekiwaniom nowoczesnej hodowli zwierząt, przy zachowaniu jednak rodzimej tożsamości i tradycji zootechnicznej.

Znaczna część badań, realizowanych przez Profesora Zygmunta Litwińczuka, wykonanych przed rokiem 1990 była wykonana w ramach koordynowanych problemów resortowych, węzłowych i rządowych. W późniejszym okresie były to głównie projekty badawcze KBN, MNiSW i NCBR. Profesor kierował 15 projektami badawczymi, a w kilku innych uczestniczył jako główny wykonawca. Realizacji tych projektów sprzyjały na pewno szerokie kontakty z wieloma ośrodkami naukowymi w kraju i za granicą oraz

z praktyką rolniczą. Niewątpliwie duże znaczenie w ukierunkowaniu problematyki badawczej na bydło mięsne miał odbyty 6-miesięczny staż naukowy na Uniwersytecie Tennessee (USA). Zdobyta wiedza i doświadczenie w tym czołowym ośrodku naukowym na świecie zaowocowały podjęciem nowych tematów badawczych i uzyskaniem interesujących wyników, o dużym znaczeniu poznawczym i aplikacyjnym. Wyniki swoich badań Profesor prezentował na sympozjach i kongresach międzynarodowych w ponad 20 krajach na różnych kontynentach.

Realizacja tak szerokich badań była możliwa dzięki inwencji i dużej sprawności organizacyjnej Profesora, który stworzył nowe jednostki z zapleczem badawczym, i – co jest najważniejsze – stworzył prężne zespoły badawcze zdolne do rozwiązywania określonych problemów. Sprzyjało to jednocześnie zdobywaniu stopni i tytułów naukowych przez pracowników jednostek macierzystego Wydziału i innych jednostek, z którymi współpracował. Profesor jest twórcą szkoły naukowej hodowli bydła, którą można nazwać szkołą lubelską. Składa się na nią 20 wypromowanych doktorów, spośród których 9 uzyskało stopień doktora habilitowanego, a 5 – tytuł profesora. Ponadto zasłużył się w kształceniu kadry naukowej w Akademii Podlaskiej w Siedlcach, gdzie przez 10 lat pełnił funkcję kierownika Katedry Hodowli Bydła. Przyczynił się do uzyskania przez wiele osób stopni doktora, doktora habilitowanego, stanowiska i tytułu profesora, recenzując 89 wniosków awansowych. Był promotorem 4 doktorów honoris causa. Był ponadto recenzentem 90 wniosków do Centralnej Komisji ds. Tytułu i Stopni Naukowych. Opiniował ponad 90 projektów badawczych i ponad 350 manuskryptów dla wydawnictw.

Profesor dr hab. Zygmunt Litwińczuk jest doświadczonym nauczycielem akademickim i ma bardzo duże osiągnięcia w działalności dydaktyczno-wychowawczej. Wyrażają się one w każdej sferze działalności w tym obszarze, tj. w przygotowywaniu i prowadzeniu autorskich przedmiotów, tworzeniu nowych programów nauczania i kierunków kształcenia, wdrażaniu nowoczesnych metod kształcenia i dbałości o jakość kształcenia, organizacji toku nauczania i bazy dydaktycznej, promowaniu i nagradzaniu osiągnięć studentów, wspomaganiu studenckiego ruchu naukowego i podejmowaniu wielu innych działań wspomagających proces dydaktyczny. Szczególną cechą wyróżniającą Profesora w tym zakresie jest ściśle powiązanie tego procesu z działalnością naukową i wykorzystanie potencjału młodych adeptów nauki. Nie sposób wymienić wszystkich form aktywności Profesora, które były rozwijane nie tylko na macierzystej uczelni na kilku wydziałach, ale również w Akademii Podlaskiej w Siedlcach i Europejskiej Uczelni Techniczno-Społecznej w Radomiu.

Na szczególne podkreślenie zasługuje opracowywanie podręczników i skryptów dydaktycznych. Jest współautorem 12 takich pozycji, a niektóre z nich, w przypadku których pełnił funkcję redaktora naukowego, doczekały się kilku wznowień, m.in. wydane przez PWRiL w Warszawie „Surowce zwierzęce – ocena i wykorzystanie” z 2004 roku, „Hodowla i użytkowanie bydła” z 2005 roku, „Ochrona zasobów genetycznych zwierząt gospodarskich i dziko żyjących” z 2011 roku.

Imponujące i godne uznania są zasługi Profesora w realizacji prac dyplomowych. Pod Jego kierunkiem w powyższych 3 uczelniach wykonano ponad 290 prac magisterskich i ponad 70 prac inżynierskich. Wiele z nich zostało wyróżnionych w różnych konkursach organizowanych, m.in. przez Oddział Wojewódzki NOT w Lublinie i Polskie Towarzystwo Zootechniczne.

Ważne miejsce w działalności zawodowej Profesora zajmuje współpraca z młodzieżą akademicką. Pełnił różne funkcje, m.in. opiekuna koła naukowego, pełnomocnika dziekana ds. studenckich kół naukowych na Wydziale, zaangażowany był w działalność studenckiego ruchu naukowego na szczeblu centralnym. Za działalność tę wyróżniony został przyznany przez Radę Naczelną ZSP w 1986 roku medalem „Za zasługi dla studenckiego ruchu naukowego” oraz indywidualną Nagrodą Ministra Edukacji Narodowej w 1988 roku.

Pełna pasja, dynamizm i inwencja działalność Profesora na polu dydaktycznym stała się jeszcze bardziej widoczna i przybrała wymierne efekty w czasie pełnienia funkcji prodziekana, później dziekana, a następnie rektora. Powołano wtedy nowe kierunki studiów, takie jak ochrona środowiska, czy nowe specjalności, np. hodowla koni i jeździectwo, które cieszą się dużą popularnością. Nie można również pominąć ogromnych zasług Profesora Zygmunta Litwińczuka w zakresie kształcenia kadr dla rolnictwa. Przeprowadził wiele kursów, szkoleń, seminariów organizowanych przez różne instytucje związane z rolnictwem i ochroną środowiska. Udzielił wiele wywiadów dla prasy, radia i telewizji. Wielokrotnie przewodniczył komisjom oceny zwierząt na wystawach regionalnych i krajowych.

Nie mniej istotne, jak przedstawione wyżej osiągnięcia naukowe i dydaktyczne, są dokonania organizacyjne Profesora Zygmunta Litwińczuka – zarówno w sferze organizacji nauki i dydaktyki, jak i życia na macierzystej uczelni i poza nią. Profesor jest bardzo zaangażowany w integrację środowiska zootechnicznego, jest ostoją polskiej zootechniki, cieszy się uznaniem i szacunkiem – zarówno młodszego, jak i starszego pokolenia zootechników, naukowców i praktyków. Wyrazem uznania dla dokonań Profesora było powierzenie Mu przez społeczność akademicką macierzystej uczelni pełnienia wielu odpowiedzialnych funkcji, m.in. prodziekana i dziekana Wydziału Zootechnicznego. Przez 25 lat kierował Katedrą Hodowli Bydła, a przez 7 lat Pracownią Oceny Produktów Pochodzenia Zwierzęcego. Pełnił również wiele innych funkcji w organach kolegialnych Uczelni i Wydziału. Wyrazem uznania dokonań Profesora na szczeblu krajowym było powierzenie Mu wielu odpowiedzialnych funkcji. Przez sześć kadencji był członkiem Centralnej Komisji ds. Stopni i Tytułów Naukowych, przez 16 lat – członkiem Rady Naukowej Instytutu Genetyki i Hodowli Zwierząt PAN w Jastrzębcu. W latach 2001–2007 był wiceprezesem, a w latach 2007–2013 prezesem Polskiego Towarzystwa Zootechnicznego, sekretarzem naukowym i wiceprzewodniczącym Komitetu Nauk Zootechnicznych PAN, sekretarzem naukowym i przewodniczącym Komisji Rolnictwa Oddziału PAN w Lublinie. Od 2008 roku był wiceprezydentem, a od 2013 jest prezydentem Profesorskiego Klubu Hodowców Bydła.

Jest członkiem Europejskiej Federacji Zootechnicznej. Był wielokrotnie powoływany na członka zespołów eksperckich do oceny projektów badawczych, powierzano Mu różne funkcje w organizacjach branżowych związanych z rolnictwem. Profesor zaangażowany był także w działalność samorządową, pełniąc funkcje wiceprzewodniczącego i przewodniczącego Rady Powiatu w Lublinie oraz uczestniczył w pracach innych organizacji społecznych.

Niewątpliwym docenieniem osiągnięć Profesora Zygmunta Litwińczuka w ponad 45-letniej karierze nauczyciela akademickiego było powierzenie Mu przez społeczność uczelnianą w 2016 roku funkcji rektora. Podjęte przez Profesora nowe wyzwania w sferach dydaktycznej, naukowej i organizacyjnej przyczyniły się do przyspieszenia rozwoju Uczelni, wzrostu jakości prowadzonych badań naukowych i jakości kształcenia studentów.

Twórcza i aktywna działalność, ogromne zaangażowanie, niepodważalne osiągnięcia w każdej sferze działalności Profesora Zygmunta Litwińczuka były dostrzegane i doceniane, wyrazem czego są liczne odznaczenia i wyróżnienia, których nie sposób w tak krótkim opracowaniu wymienić. Z tego względu wymienione zostaną tylko niektóre z nich. Siedmiokrotnie był wyróżniany Nagrodą Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego, odznaczony Srebrnym i Złotym Krzyżem Zasługi, Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski, Medalem Komisji Edukacji Narodowej, medalem „Za zasługi dla studenckiego ruchu naukowego”, odznaką „Zasłużony dla rolnictwa”, Honorową Odznaką Polskiego Towarzystwa zootechnicznego, Medalem im. Profesora Tadeusza Vetulaniego, honorową odznaką „Zasłużony dla rolnictwa”, honorowym tytułem Ataman Kresów Wschodnich i Podola, Złotą Honorową Odznaką Polskiej Federacji Hodowców Bydła i Producentów Mleka oraz ponad 40 innymi odznaczeniami i wyróżnieniami uczelnianymi, samorządowymi, regionalnymi, a także przyznanymi przez różne stowarzyszenia i organizacje społeczne i gospodarcze. Na pewno dużym wyróżnieniem i docenieniem osiągnięć Profesora w zakresie nauk zootechnicznych było przyznanie Mu w 2017 roku Medalu im. Michała Oczapowskiego, będącego najwyższym wyróżnieniem nadawanym przez Wydział Nauk Biologicznych i Rolniczych Polskiej Akademii Nauk za wybitny wkład w rozwój nauk rolniczych i stosowanych nauk biologicznych. Oprócz tych wyróżnień należy także wspomnieć o tych związanych z naszym regionem zachodniopomorskim. W 2010 roku Profesor otrzymał Medal 60-lecia Agrofirmy Witkowo oraz Złoty Krzyż za Zasługi dla Spółdzielczej Agrofirmy Witkowo. Było to wyrazem uznania społeczności tej jednej z największych firm rolniczych w Polsce i Europie dla osiągnięć naukowych Profesora, które znalazły zastosowanie praktyczne i przyczyniły się do rozwoju hodowli bydła w tym przedsiębiorstwie. Duże odległości nie przeszkadzały Profesorowi we współpracy także z innymi ośrodkami hodowli bydła w naszym regionie.

Powszechnie znane są związki Profesora z naszą uczelnią – poprzednio z Akademią Rolniczą w Szczecinie, a obecnie z Zachodniopomorskim Uniwersytetem Technologicznym w Szczecinie. Sięgają one przełomu lat siedemdziesiątych i osiem-

dziesiątych ubiegłego wieku, a wyrażają się w różnej formie, tej sformalizowanej i tej niesformalizowanej. W pierwszym przypadku przykładem jest niepodważalny wkład Profesora w rozwój kadry naukowej Wydziału Biotechnologii i Hodowli Zwierząt, zwłaszcza byłej Katedry Hodowli Bydła, a obecnie Katedry Nauk o Zwierzętach Przeżuujących. Opiniował 6 wniosków o nadanie tytułu profesora i 9 wniosków o nadanie stopnia doktora habilitowanego pracowników tego wydziału. Promował młodych pracowników nauki tej jednostki, przyjmując ich na staże naukowe, umożliwiał odbycie szkoleń, recenzował i redagował prace naukowe. Zapraszał pracowników i studentów na sympozja i konferencje naukowe oraz uczestniczył w takich przedsięwzięciach organizowanych na naszej uczelni.

Ta nieformalna pomoc to po prostu ludzka życzliwość i dobre słowo, które czasami dużo więcej znaczy niż pomoc otrzymana w wymiarze materialnym. Takiej życzliwości i wsparcia od Profesora doświadczyło wielu pracowników Wydziału Biotechnologii i Hodowli Zwierząt, również laudator dzisiejszej uroczystości, przedstawiający osiągnięcia i zasługi Dostojnego Doktora Honoris Causa dla Zachodniopomorskiego Uniwersytetu Technologicznego w Szczecinie, rozwoju nauk rolniczych i hodowli zwierząt w Polsce. Profesor jest niezwykłą osobowością, obdarzoną talentem i wrodzoną ogromną pracowitością, co – tak jak przy wystąpieniu powszechnie znanej w naszym środowisku zootechnicznym „interakcji” między genotypem a środowiskiem – musiało przynieść efekt w postaci zaprezentowanych przeze mnie wybitnych Jego osiągnięć w działalności naukowej i innych sferach działalności.

Było dla mnie ogromnym zaszczytem przedstawienie Państwu sylwetki Profesora Zygmunta Litwińczuka, naukowca i nauczyciela, zootechnika o uznanej renomie w krajowym i zagranicznym środowisku naukowym, darzonego szacunkiem przez hodowców zwierząt, naszego przyjaciela, przyjaciela Zachodniopomorskiego Uniwersytetu Technologicznego w Szczecinie. Uczyniłem to z wielką przyjemnością, ponieważ jestem przekonany, że nadanie tej najwyższej godności akademickiej Panu Profesorowi przez naszą uczelnię, przy zgodnym poparciu Senatów trzech innych uczelni, jest wyrazem uznania Jego samego, jak również całego naszego środowiska zootechnicznego, którego jest On podporą.

UCHWAŁA nr 150

**Senatu Zachodniopomorskiego Uniwersytetu Technologicznego
w Szczecinie
z dnia 29 czerwca 2020 r.**

**w sprawie nadania tytułu doktora honoris causa
Zachodniopomorskiego Uniwersytetu Technologicznego w Szczecinie
profesorowi Zygmuntowi Apolinaremu Litwińczukowi, dr. h.c. multi**

Na podstawie art. 28 ust.1 pkt 9 ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (tekst jedn. Dz. U. z 2020 r. poz. 85, z późn. zm.), § 80 ust. 2 Statutu ZUT oraz opinii Senatu Uniwersytetu Technologiczno-Przyrodniczego im. Jana i Jędrzeja Śniadeckich w Bydgoszczy, Uniwersytetu Przyrodniczo-Humanistycznego w Siedlcach, Uniwersytetu Przyrodniczego we Wrocławiu, popierających wniosek Rektora ZUT,

**Senat Zachodniopomorskiego Uniwersytetu Technologicznego w Szczecinie
nadaje**

**TYTUŁ DOKTORA HONORIS CAUSA
Zachodniopomorskiego Uniwersytetu Technologicznego w Szczecinie**

**Profesorowi Zygmuntowi Apolinaremu Litwińczukowi, dr. h.c. multi
wybitnemu uczonemu, uznanemu autorytetowi naukowemu w dziedzinie
 nauk rolniczych w dyscyplinie zootechnika, zwłaszcza hodowli bydła, cenio-
nemu nauczycielowi i wychowawcy młodzieży akademickiej**

w uznaniu nieprzeciętnych osiągnięć naukowych i organizacyjnych, ogromnego wkładu w rozwój i promocję badań, w szczególności Jego zasług dla Akademii Rolniczej w Szczecinie oraz Zachodniopomorskiego Uniwersytetu Technologicznego w Szczecinie w zakresie współpracy i kształcenia kadry naukowej.

Przewodniczący Senatu
Rektor

dr hab. inż. Jacek Wróbel, prof. ZUT

Z NAJWYŻSZEGO UPOWAŻNIENIA SENATU AKADEMICKIEGO
MY, REKTOR
ZACHODNIOPOMORSKIEGO UNIwersYTETU TECHNOLOGICZNEGO
W SZCZECINIE
ORAZ
DZIEKAN WYDZIAŁU BIOTECHNOLOGII I HODOWLI ZWIERZĄT
I
PODŁUG OBOWIĄZUJĄCEGO OBYCZAJU USTANOWIONY PROMOTOR

ZA
POWSZECHNĄ ZGODĄ SENATÓW

UNIwersYTETU PRZYRODNICZEGO WE WROCŁAWIU
POLITECHNIKI BYDGOSKIEJ IM. JANA I JĘDRZEJA ŚNIADECKICH
(DAWNIEJ UNIwersYTETU TECHNOLOGICZNO-PRZYRODNICZEGO IM. JANA I JĘDRZEJA ŚNIADECKICH W BYDGOSZCZY)
ORAZ
UNIwersYTETU PRZYRODNICZO-HUMANISTYCZNEGO W SIEDLCACH

OŚWIADCZAMY, ŻE ZASZCZYTNY TYTUŁ

DOKTORA HONORIS CAUSA

ORAZ PRAWA I PRZYWILEJE Z NIM ZWIĄZANE
OTRZYMUJE

PROFESOR

ZYGMUNT APOLINARZY LITWIŃCZUK

WYBITNY UCZONY, ŚWIATOWEJ KLASY AUTORYTET W ZAKRESIE HODOWLI ZWIERZĄT, ZWŁASZCZA BYDŁA,
OCHRONY ZASOBÓW GENETYCZNYCH ZWIERZĄT I OCENY SUROWCÓW ZWIERZĘCYCH.
KIEROWNIK ZESPOŁÓW NAUKOWO-BADAWCZYCH WDRAŻAJĄCYCH DO PRAKTYKI NOWOCZESNE METODY
CHOWU ZWIERZĄT, PROPAGATOR RODZIMYCH TRADYCJI I POPULARYZATOR WIEDZY ZOOTECHNICZNEJ,
CENIONY NAUCZYTEL I WYCHOWAWCA MŁODEGO POKOLENIA, POSIADAJĄCY OGROMNE ZASŁUGI DLA
ROZWOJU MŁODEJ KADRY NAUKOWEJ, ORGANIZACJI ŻYCIA AKADEMICKIEGO ORAZ ROZWOJU GOSPODARCZEGO
I SPOŁECZNEGO KRAJU. PRZEWODNICZĄCY I CZŁONEK WIELU KOMITETÓW I TOWARZYSTW NAUKOWYCH,
ORGANIZACJI ROLNICZYCH, LAUREAT LICZNYCH PRESTIŻOWYCH NAGRÓD, WYRÓŻNIONY WIELOMA
ODZNACZENIAMI PAŃSTWOWYMI I BRANŻOWYMI.

W UZNANIU WYBITNYCH ZASŁUG ZA WKŁAD W RÓZWÓJ NAUKI POLSKIEJ I ŚWIATOWEJ, OGROMNYCH OSIĄGNIĘĆ
NAUKOWYCH, DYDAKTYCZNYCH I ORGANIZACYJNYCH ORAZ ZASŁUG DLA AKADEMII ROLNICZEJ
W SZCZECINIE I ZACHODNIOPOMORSKIEGO UNIwersYTETU TECHNOLOGICZNEGO W SZCZECINIE

W DOWÓD WIARYGODNOŚCI TEGO DONIOSŁEGO WYDARZENIA NINIEJSZY DYPLÓM OPATRZONY PIECZĘCIĄ
ZACHODNIOPOMORSKIEGO UNIwersYTETU TECHNOLOGICZNEGO W SZCZECINIE WYSTAWILIŚMY

PROMOTOR

JAN UDAŁA

REKTOR

JACEK WRÓBEL

DZIEKAN

ARKADIUSZ PIETRUSZKA

NADANO W SZCZECINIE, 22 PAŹDZIERNIKA 2021 ROKU

SUMMA POTESTATE SENATUS ACADEMICI
NOS RECTOR
POMERANIAE OCCIDENTALIS UNIVERSITATIS TECHNOLOGICAE STETINENSIS
ATQUE
DECANUS FACULTATIS SCIENTIAE BIOTECHNOLOGICAE ET ANIMALIUM CULTUS
ET
PROMOTOR RITE OBLIGATORIO CONSTITUTUS

CUM
COMMUNI CONSENSU SENATUUM

UNIVERSITATIS SCIENTIARUM NATURALIUM WRATISLAVIENSIS
POLITECHNICAE BIDGOSTIENSIS NOMINE JOANNIS ET ANDREAE ŚNIADECKI
(OLIM UNIVERSITATIS TECHNOLOGICAE ET SCIENTIARUM NATURALIUM NOMINE JOANNIS ET
ANDREAE ŚNIADECKI BIDGOSTIENSIS)
ATQUE
UNIVERSITATIS SCIENTIARUM NATURALIUM ET HUMANARUM IN SIEDLCE

RENUNTIAMUS TITULUM HONORIFICUM

DOCTORIS HONORIS CAUSA

ATQUE IURA ET PRIVILEGIA AD ID ATTINENTIA

PROFESSORI

SIGISMUNDO APOLLINARI LITWIŃCZUK

TRIBUTUM ESSE

EGREGIUS VIR DOCTUS, IN PECUARIA GENERIS MUNDANI AUCTORITAS, PRAECIPUE IN CULTU PECORIS, IN
ANIMALIUM OPIBUS GENETICIS CUSTODIENDIS ET IN ANIMALIUM MATERIIS EXISTIMANDIS.
PRAEPOSITUS ACADEMICORUM INVESTIGATORIORUMQUE COETUUM, QUI NOVAS METHODOS ANIMALIUM
CULTUS INTRODUCUNT, NOSTRARUM TRADITIONUM PROPAGATOR ET SCIENTIAE ZOOTECHNICAE DIVULGATOR,
MAGNI AESTIMATUS PRAECEPTOR RECENTIORIS GENERIS, QUI PRO PROGRESSU NOVORUM HOMINUM SCIENTIAE
STUDIOSORUM, PRO TEMPERATIONE ACADEMICAЕ VITAE ATQUE PRO INCREMENTO OECONOMICO ET SOCIALI
REI PUBLICAE MERITA PERMAGNA HABET.
MUTLORUM CONSILIORUM ET COLLEGIORUM ACADEMICORUM, SOCIETATUM AD AGRICULTURAM ATTINENTIUM
PRAESES ET SODALIS, LAUREATUS MULTORUM PREMIORUM MAGNAE AUCTORITATIS, MULTIS PUBLICIS ET
PROFESSIONALIBUS HONORIS SIGNIS HONORATUS.
IN AESTIMANDO PRAECELLENTIA MERITA PRO INSERTIONE IN PROGRESSUM DOCTRINAE POLONAE ET
MUNDANAE, PERMAGNOS SUCCESSUS ACADEMICOS AD ARTEM DOCENDI ET AD ORDINATIONEM PERTINENTES,
NEC MINUS IN AESTIMANDO MERITA PRO ACADEMIA AGRICULTURAE STETINENSI ET PRO POMERANIAE
OCCIDENTALIS UNIVERSITATE TECHNOLOGICA STETINENSI

CUIUS MAGNIFICI FACTI TESTIMONIO ID DIPLOMA
POMERANIAE OCCIDENTALIS UNIVERSITATIS TECHNOLOGICAE STETINENSIS SIGILLO CONSIGNATUM EDIDIMUS

PROMOTOR

JOANNES UDAŁA

RECTOR

HIACYNTHUS WRÓBEL

DECANUS

ARCADIUS PIETRUSZKA

DATUM STETINI, DIE XXII MENSIS OCTOBRIIS A.D. MMXXI

prof. dr hab. Tadeusz Szulc
Uniwersytet Przyrodniczy
we Wrocławiu

OCENA

całokształtu dorobku naukowego, dydaktycznego i organizacyjnego
prof. zw. dr. hab. Zygmunta Litwińczuka
w związku z wnioskiem o nadanie tytułu doktora honoris causa
Zachodniopomorskiego Uniwersytetu Technicznego w Szczecinie

Profesor dr hab. Zygmunt Litwińczuk ukończył w roku 1972, z wyróżnieniem, studia zootechniczne w Akademii Rolniczej w Lublinie. Tu doktoryzował się w 1976 roku i habilitował w 1981 roku; tytuł naukowy profesora Prezydent nadał Mu w 1990 roku.

Pracę na stanowisku nauczyciela akademickiego rozpoczął w 1971 roku w Katedrze Hodowli Bydła Akademii Rolniczej w Lublinie w szkole naukowej prof. dr. hab., dr. h.c. Władysława Zalewskiego. Talent naukowy i organizacyjny oraz duża pracowitość przyczyniły się do tego, że rozwój naukowy i kariera akademicka prof. Zygmunta Litwińczuka przebiegały szczególnie dynamicznie. Należał w owym czasie do najmłodszych doktorów habilitowanych i profesorów w naukach zootechnicznych.

Działalność naukowa, dydaktyczna i organizacyjna prof. Zygmunta Litwińczuka jest bardzo bogata. Trudno więc w krótkiej recenzji omówić wszystko. Dlatego spróbuję zwrócić uwagę na niektóre, ważniejsze, aspekty działalności profesora, które uzasadniają wniosek Zachodniopomorskiego Uniwersytetu Technicznego w Szczecinie o nadanie Mu tytułu doktora honoris causa.

Dorobek publikacyjny Profesora stanowi 700 pozycji, w tym 300 oryginalnych prac twórczych oraz 20 monografii i podręczników akademickich. Znaczna część tych prac ukazała się w uznanych czasopismach krajowych i międzynarodowych. W bazie Web of Science znajduje się 77 publikacji, które mają 524 cytowania, a indeks Hirscha wynosi 11. Świadczy to o randze i jakości prowadzonych badań i rozwoju naukowym Profesora oraz Jego zespołu badawczego.

Głównym nurtem badań Profesora był chów i hodowla bydła oraz ocena jakości produktów pochodzenia zwierzęcego, a szczególnie mleka i mięsa wołowego. Podejmowane zadania badawcze miały nowatorski charakter naukowy i znaczące walory użytkowe, związane z kierunkami i trendami rozwoju hodowli bydła w Polsce i na świecie.

Pierwszy znaczący cykl badań dotyczył oceny wartości hodowlanej cech mlecznych i mięsnych bydła czarno-białego w środkowo-wschodniej Polsce, które zakończył wnikliwą charakterystyką tej populacji oraz zaleceniami zmierzającymi do racjonalizacji hodowli bydła w tym regionie i w Polsce. Określił też racjonalny i bezpieczny zakres kojarzenia w pokrewieństwie w doskonaleniu populacji bydła ras krajowych.

Znaczący wkład do nauki i praktyki wniósł prof. Zygmunt Litwińczuk, wraz ze współpracownikami, prowadząc badania nad efektywnością krzyżowania ras krajowych bydła z rasą holsztyńsko-fryzyjską. Ten cykl badań, a szczególnie rozpoznanie korzyści hodowlanych, produkcyjnych i ekonomicznych, wynikających z krzyżowania, w połączeniu z badaniami innych krajowych ośrodków naukowych, były podstawą do upowszechnienia tej rasy w Polsce, co między innymi przyczyniło się do poprawy wartości genetycznej krajowej populacji bydła, przyspieszenia postępu hodowlanego i poprawy użytkowości krów mlecznych. Podsumowaniem tych badań była wydana monografia pt. „Chów i hodowla bydła w środkowo-wschodniej Polsce”. Za ten cykl badań zespół naukowy wyróżniony został nagrodą I stopnia Ministra Nauki, Szkolnictwa Wyższego i Techniki.

Na wyróżnienie zasługuje też cykl licznych badań poświęconych doskonaleniu technologii produkcji, w tym optymalizacji wychowu cieląt, jałowic oraz opracowania technologii produkcji żywca wołowego w oparciu o trwałe użytki zielone, uwzględniające potrzeby racjonalnego wykorzystania pasz gospodarskich, a szczególnie zagospodarowania trwałych użytków zielonych. Ten ważny cykl badań, istotny z punktu widzenia wykorzystania olbrzymich zasobów trwałych użytków zielonych Lubelszczyzny, ale też innych regionów kraju, wyróżniony został również przez Ministra Nauki, Szkolnictwa Wyższego i Techniki nagrodą I stopnia. Rozwinięciem tych opracowań były badania nad produkcją kulinarnego mięsa wołowego, w oparciu o rasy mięsne i mieszańce rasy cb z rasami mięsnymi. Były to badania, które posłużyły do wdrażania zasad oraz technologii produkcji wysokiej jakości mięsa wołowego, w oparciu o trwałe użytki zielone, z wykorzystaniem również rasy krajowej cb. Były też podstawą do wdrażanej w Polsce hodowli bydła ras mięsnych. Uznaniem kompetencji prof. Zygmunta Litwińczuka w tym zakresie było wybieranie go na przewodniczącego Regionalnego Związku Hodowców Bydła Mięsnego w kolejnych kadencjach.

Trafne przewidywania Profesora w zakresie kierunków rozwoju badań naukowych w dyscyplinie zootechnika doprowadziły do zainicjowania, a następnie utworzenia na macierzystym wydziale Zakładu, a następnie Katedry Oceny Surowców Pochodzenia Zwierzęcego, co pozwoliło na zdynamizowanie badań w tym zakresie i powstanie liczącego się w kraju zespołu naukowego, prowadzącego badania nad jakością technologiczną i konsumpcyjną mleka oraz mięsa wołowego. Było też podstawą utworzenia nowego kierunku studiów. Zespół badawczy pod kierunkiem prof. Zygmunta Litwińczuka wykonał w tym zakresie liczne badania nad genetycznym i środowiskowym uwarunkowaniem wydajności, składu mleka, jego walorów technologicznych i konsumpcyjnych. Przeanalizowano w tym zakresie krajowe rasy bydła i różne systemy ich utrzymania. Podobna grupa badań dotyczyła uwarunkowania produkcji żywca wołowego i jakości mięsa wołowego, w zależności od rasy, systemu utrzymania i żywienia oraz postępowania ze zwierzętami w trakcie uboju i z tuszami po uboju. Efektem tych badań są praktyczne wskazania dotyczące doboru ras i technologii produkcji, a wykonywane prace publikowane były w krajowych i zagranicznych renomowanych czasopismach naukowych.

Dodatkową, interesującą, grupą badań były doświadczenia nad wpływem różnej intensywności żywienia i produkcji na jakość technologiczną i wartość konsumpcyjną mleka oraz mięsa wołowego, a także nad technologią produkcji mleka i żywca wołowego w gospodarstwach o charakterze produkcji intensywnej i ekologicznej. Profesor jest współtwórcą koncepcji rozwoju hodowli bydła mięsnego w Polsce. Z wyboru hodowców pełnił funkcję przewodniczącego Regionalnego Związku Hodowców Bydła Mięsnego. Za tę i podobne formy działalności został wyróżniony odznaką „Zasłużony pracownik rolnictwa” oraz regionalnymi odznaczeniami Zasłużony dla województwa chełmskiego, bialsko-podlaskiego, lubelskiego i zamojskiego.

Ważnym osiągnięciem Profesora Zygmunta Litwińczuka jest restytucja do hodowli polskiej rasy bydła – białogrzbiety, którą odtworzył w regionie z pojedynczych zwierząt kupowanych na terenie Polski. Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi w 2003 roku uznał białogrzbiety za polską rasę bydła i założył dla niej księgę hodowlaną. Jest aktywnym członkiem Grupy Roboczej ds. Ochrony Zasobów Genetycznych Zwierząt Gospodarskich w Polsce; obecnie jest jej przewodniczącym, a także członkiem zespołu Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi do koordynacji działań w tym zakresie. Jest też redaktorem interesującego, wartościowego, podręcznika „Ochrona zasobów genetycznych zwierząt gospodarskich i dziko żyjących”. Za te inicjatywy i działalność na rzecz zachowania bioróżnorodności zwierząt gospodarskich wyróżniony został prestiżowym Medalem im. Profesora Tadeusza Vetulaniego.

O twórczej aktywności naukowej Profesora świadczy też zdolność organizowania zespołów badawczych, zaplecza badawczego do rozwiązywania określonych problemów. Profesor był kierownikiem 15 projektów badawczych w ramach problemów węzłowych, resortowych, projektów realizowanych w ramach KBN oraz w kilku innych był głównym wykonawcą. Część inspiracji naukowych Profesora wynika z szerokich kontaktów z zagranicznymi i krajowymi placówkami naukowymi oraz z bliskich kontaktów z praktyką rolniczą. Odbił 6-miesięczny staż na Uniwersytecie Tennessee (USA). Badania swoje prezentował też poza krajem na 19 sympozjach i kongresach międzynarodowych.

Profesor Zygmunt Litwińczuk jest też wybitnym dydaktykiem. Jego aktywność w tym zakresie można wyrazić liczbą i nowoczesnością wykładów, tworzeniem nowych przedmiotów i kierunków studiów, nowych specjalności i specjalizacji oraz troską o jakość kształcenia. Profesor jest współautorem jedenastu wartościowych nowoczesnych opracowań wspomagających proces dydaktyczny, m.in. „Hodowla i użytkowanie bydła”, „Surowce zwierzęce – ocena i wykorzystanie”, „Ocena zasobów genetycznych zwierząt gospodarskich i dziko żyjących”.

Profesor Zygmunt Litwińczuk jest twórcą szkoły naukowej hodowli bydła, na którą składa się 19 wypromowanych doktorów. Z Jego wychowanków 9 osób uzyskało habilitację, w tym 4 uzyskały tytuł profesora. Na dodatkowe wyróżnienie zasługuje doprowadzenie do samodzielności naukowej kadry Katedry Hodowli Bydła w Akademii Podlaskiej w Siedlcach, gdzie przez 9 lat pełnił funkcję kierownika Katedry. Profesor

był recenzentem ponad 89 wniosków na stopień doktora, doktora habilitowanego, na tytuł i stanowisko profesora i tytuł doktora honoris causa oraz recenzentem 90 wniosków dla Centralnej Komisji ds. Tytułu i Stopni Naukowych. Recenzował prawie 100 projektów badawczych i kilkakrotnie publikacji wydawniczych.

Spółeczność akademicka macierzystej uczelni powierzała Mu wiele odpowiedzialnych funkcji; był m.in. prodziekanem i dziekanem Wydziału Zootechnicznego, członkiem Senatu przez 22 lata. Przez blisko 40 lat kierował Katedrą Hodowli Bydła, a przez 7 lat Pracownią Produktów Pochodzenia Zwierzęcego. Krajowe gremia akademickie, uznając wielkie walory naukowe i organizacyjne Profesora Litwińczuka, wybierały Go do pełnienia wielu odpowiedzialnych funkcji. Przez sześć kadencji był członkiem Centralnej Komisji ds. Stopni i Tytułów Naukowych, przez 16 lat – członkiem Rady Naukowej Instytutu Genetyki i Hodowli Zwierząt PAN w Jastrzębcu. Był w latach 2001–2007 wiceprezesem, a w latach 2007–2013 prezesem Polskiego Towarzystwa Zootechnicznego, sekretarzem naukowym i wiceprzewodniczącym Komitetu Nauk Zootechnicznych PAN, sekretarzem naukowym Komisji Rolnictwa Oddziału PAN w Lublinie. Jest członkiem Europejskiej Federacji Zootechnicznej. Od 2008 roku był wiceprezydentem, a od roku 2013 jest prezydentem Profesorskiego Klubu Hodowców Bydła. Jest członkiem kilku redakcji czasopism naukowych i popularnonaukowych. Był wielokrotnie powoływany do rad konsultacyjnych i grup ekspertów w organizacjach krajowych i regionalnych w zakresie edukacji, hodowli bydła, mleczarstwa i innych spraw związanych z rolnictwem, w tym przewodniczącym Rady Hodowlanej Regionalnego Związku Hodowców Bydła Mięsnego. Profesor Zygmunt Litwińczuk uczestniczył również aktywnie w działalności samorządowej, pełniąc obowiązki wiceprzewodniczącego, a następnie przewodniczącego Rady Powiatu w Lublinie. Tych kilka przykładów wskazuje na szacunek i uznanie, jakim cieszy się Profesor w środowisku akademickim, wśród hodowców i społeczności regionu.

Doceniając szczególną aktywność w rozwoju warsztatu badawczego i kadr naukowych, twórczą aktywność w działalności dydaktycznej i organizacyjnej, społeczność Uniwersytetu Przyrodniczego w Lublinie wybrała prof. Zygmunta Litwińczuka na rektora w kadencji 2016–2020.

Za swoją twórczą i aktywną działalność prof. Litwińczuk był wyróżniony pięciokrotnie nagrodą Ministra oraz odznaczony: Srebrnym i Złotym Krzyżem Zasługi, Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski, Medalem Komisji Edukacji Narodowej, odznaką „Zasłużony dla rolnictwa”, Honorową Odznaką Polskiego Towarzystwa Zootechnicznego, Medalem im. Profesora Tadeusza Vetulaniego, honorowym tytułem „Ataman Kresów Wschodnich i Podola”, Złotą Honorową Odznaką Polskiej Federacji Hodowców Bydła i Producentów Mleka, Medalem PAN im. Michała Oczapowskiego, a także 28 innymi odznaczeniami i wyróżnieniami samorządów, uczelni, regionów, stowarzyszeń.

Honorowe, prestiżowe, wyróżnienie, tytuł doktora honoris causa nadała Mu w 2008 roku Akademia Podlaska w Siedlcach, w 2012 roku Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie, a w 2016 roku Uniwersytet Przyrodniczy we Wrocławiu.

Z analizy działalności Profesora Zygmunta Litwińczuka wyłania się osobowość wielkiego uczonego, utalentowanego nauczyciela i wychowawcy, sprawnego organizatora, z twórczym wkładem do nauki i polskiej hodowli bydła, zasługująca w pełni na wyróżnienie najwyższą godnością akademicką. Zatem z uznaniem popieram wniosek o nadanie Profesorowi Zygmuntowi Litwińczukowi tytułu doktora honoris causa przez Zachodniopomorski Uniwersytet Technologiczny w Szczecinie i rekomenduję Wysokiemu Senatowi Uniwersytetu Przyrodniczego we Wrocławiu poparcie tego wniosku.

Wrocław, dnia 15 marca 2020 roku

prof. dr hab. Tadeusz Szulc

prof. dr hab. Anna Sawa
Uniwersytet Technologiczno-Przyrodniczy w Bydgoszczy
Katedra Hodowli Zwierząt

OCENA

działalności naukowo-badawczej, dydaktyczno-wychowawczej i organizacyjnej
prof. dr. hab. ZYGMUNTA LITWIŃCZUKA, dr. h.c. multi
w postępowaniu o nadanie tytułu doktora honoris causa

Profesor Zygmunt Litwińczuk, wybitna postać polskiej zootechniki, począwszy od studiów do chwili obecnej jest związany z lubelską uczelnią. Już jako student wykazywał zainteresowanie pracą naukową, a jego pierwsza typowo naukowa publikacja została wyróżniona na Ogólnopolskiej Sesji Studenckich Kół Naukowych w Warszawie. W 1972 r. z wyróżnieniem ukończył studia na Wydziale Zootechnicznym ówczesnej Wyższej Szkoły Rolniczej w Lublinie. W Jego błyskawicznej i błyskotliwej karierze naukowej wyróżnienia towarzyszyły też uzyskaniu w wieku 26 lat stopnia doktora nauk rolniczych i w wieku 31 lat stopnia doktora habilitowanego. W 1990 r., w wieku 40 lat, uzyskał tytuł naukowy profesora nauk rolniczych. Działalność naukowa Profesora Zygmunta Litwińczuka została zauważona i wyróżniona przez polskie środowiska naukowe. Godność doktora honoris causa nadały Profesorowi Akademia Podlaska w Siedlcach (w 2008 r.), Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie (w 2012 r.) i Uniwersytet Przyrodniczy we Wrocławiu (w 2016 r.). Uhonorowany został medalami przez AP w Siedlcach, UWM w Olsztynie, Wydział Nauk Rolniczych w Zamościu, Wydział Agrobioinżynierii UP w Lublinie, IZ w Krakowie, Politechnikę Częstochowską, UR w Krakowie.

Działalność naukowo-badawcza

Wielowątkowa działalność naukowa Profesora dotyczy głównie chowu i hodowli bydła. Jego dorobek publikacyjny jest bogaty, uznany i wciąż pomnażany. Obejmuje łącznie ponad 720 pozycji, w tym ponad 330 oryginalnych prac twórczych oraz 39 podręczników, skryptów i monografii. Prace twórcze zostały opublikowane w ponad 30 krajowych i zagranicznych renomowanych czasopismach. Aktywność Profesora na międzynarodowym forum naukowym wskazuje, że tematyka prac i wyniki badań uzyskiwały szerokie światowe uznanie. W materiałach z konferencji międzynarodowych opublikował 68 komunikatów, które prezentowane były m.in. w Australii, Austrii, Belgii, Chinach, Czechach, Danii, Grecji, Hiszpanii, Holandii, Niemczech, Norwegii, Słowacji, Szwajcarii, Szwecji, USA, a także na Litwie i Węgrzech oraz we Francji i Włoszech. Swoimi publikacjami wywarł znaczący wpływ na rozwój reprezentowanej przez siebie specjalności.

Profesora wyróżnia kompleksowe rozwiązywanie aktualnych problemów badawczych. W początkowym okresie działalności własny wkład Profesora w rozwój nauk zootechnicznych dotyczył oceny wartości hodowlanej bydła czarno-białego; wpływu czynników środowiskowych i genetycznych u krów na ilość, jakość i łatwość pozyskiwania

mleka; opracowania i praktycznego sprawdzenia nowych metod i systemów odchowu cieląt, wychowu jałowizny i opasu młodego bydła rzeźnego.

Znaczenie pionierskich badań Profesora w zakresie nowych technologii chowu różnych kategorii bydła, opartego na naturalnych zasobach paszowych, zostało docenione i wyróżnione w 1976 r. nagrodą zespołową MNSzWiT stopnia I. Wyniki tych badań są wciąż aktualne i wykorzystywane w produkcji żywca wołowego.

Analiza efektywności krzyżowania bydła ras krajowych z rasą holsztyńsko-fryzyjską była prowadzona w wielu ośrodkach naukowych w Polsce, w tym również w bardzo szerokim zakresie w zespole kierowanym przez Profesora Litwińczuka. Przyczyniło się to do przekształcenia, drogą krzyżowania wypierającego rasą holsztyńsko-fryzyjską, rasy czarno-białej w rasę polską holsztyńsko-fryzyjską, co m.in. wpłynęło na poprawę wartości genetycznej krajowej populacji bydła, przyspieszenie postępu hodowlanego i poprawę użytkowości krów mlecznych. Za osiągnięcia w tym nurcie badawczym Profesor został w 1985 r. wyróżniony nagrodą zespołową MNSzWiT stopnia I.

Po powrocie ze stażu naukowego na Uniwersytecie Tennessee (w USA) Profesor zainicjował nowatorskie badania nad efektywnością chowu bydła mięsnego, które uwzględniały aktualne potrzeby praktyki. Osiągnięcia w tym zakresie ugruntowały pozycję Profesora, a potwierdzeniem uznania Go za niekwestionowany autorytet w tej problematyce było powierzenie Mu przez hodowców funkcji przewodniczącego Rady Hodowlanej Regionalnego Związku Hodowców Bydła Mięsnego w kolejnych kadencjach.

Za szczególnie znaczące osiągnięcie Profesora należy uznać cykl prac dotyczących uwarunkowań wysokiej jakości produktów pozyskiwanych od bydła (głównie mleka i mięsa). Realizację badań w tym zakresie umożliwiło powołanie i kierowanie przez Profesora Litwińczuka, jako ówczesnego dziekana, Pracownią Oceny Surowców Pochodzenia Zwierzęcego. Pionierska tematyka badawcza inicjowana przez Profesora znajdowała uznanie w środowiskach naukowych. W zakresie jakości mleka szczególnie znane i cytowane w obiegu międzynarodowym okazały się rezultaty badań dotyczących wartości odżywczej (w tym zawartości kazeiny, białek serwatkowych i kwasów tłuszczowych) oraz przydatności technologicznej mleka krów różnych ras użytkowanych w różnych technologiach chowu. Lubelski zespół został poproszony o opracowanie rozdziałów o powyższej tematyce do trzech monografii, które ukazały się w USA, Indiach oraz w Brazylii. W badaniach nad uwarunkowaniami wartości rzeźnej i jakości mięsa ważne miejsce zajmują prace, w których oceniono wpływ różnych czynników na właściwości fizykochemiczne i szeroko ujmowaną wartość odżywczą cielęciny.

Wielką zasługą Profesora było podjęcie badań związanych z efektywnością chowu krów i produkcją mleka. Jest to przykład utylitarnych prac naukowych, których wyniki wdrożono do praktyki, przyczyniając się do rozwoju polskich gospodarstw farmerskich, w tym również gospodarstw ekologicznych. Wiele badań z tego zakresu zrealizowano w powołanej w 2010 r. i kierowanej przez Profesora Pracowni Ekologicznej Produkcji Żywności Pochodzenia Zwierzęcego.

Od wielu lat dominującą tematyką badań, inicjowanych i kierowanych przez Profesora Litwińczuka, w której uzyskano znaczące osiągnięcia, jest bez wątpienia pro-

blem restytucji i ochrony zasobów genetycznych rodzimej rasy bydła – białogrzbietów. Profesor jest autorem „Programu hodowlanego ochrony zasobów genetycznych bydła białogrzbiatego”, podstawy wszystkich najważniejszych działań w tym zakresie, opracowanego w 2002 r. dla Ministerstwa Rolnictwa. Wielką zasługą Profesora są działania, dzięki którym bydło białogrzbiate nie tylko zostało uznane – na podstawie badań cytogenetycznych – za odrębną rasę rodzimą, ale przede wszystkim uchronione przed wyginięciem i przywrócone środowisku hodowlanemu w Polsce.

Niezwykle ważne miejsce w działalności Profesora Zygmunta Litwińczuka zajmują problemy zachowania bioróżnorodności zwierząt gospodarskich. W tej dziedzinie Profesor aktywnie działa w Grupie Roboczej ds. Ochrony Zasobów Genetycznych Bydła, za co wyróżniony został prestiżowym Medalem im. Profesora Tadeusza Vetulaniego.

W ramach projektu „Biożywność – innowacyjne, funkcjonalne produkty pochodzenia zwierzęcego” zespół kierowany przez Profesora dokonał kompleksowej oceny przydatności lokalnych ras bydła do produkcji wołowiny o podwyższonych walorach prozdrowotnych. Uzyskane wyniki posiadają wartość naukową i są bardzo przydatne w praktyce. Wykazano, że wołowina pozyskiwana od bydła ras lokalnych (w tym przypadku polskiej czerwonej i białogrzbiatej), żywionego głównie paszami z trwałych użytków zielonych, dostarcza w diecie człowieka nie tylko pełnowartościowe białko, ale należy ją traktować jako produkt o działaniu prozdrowotnym.

Z uznaniem należy podkreślić, że Profesor, obdarowany od początku swojej pracy zawodowej wielką kreatywnością i pasją naukową, wciąż podejmuje tematy nowe, wymagające rozwiązania. W ostatnim okresie, pełniąc już funkcję rektora, kierował zadaniem pt. „Wykorzystanie rodzimych ras zwierząt użytkowanych w tradycyjnych systemach chowu w gospodarstwach niskonakładowych do pozyskania wysokiej jakości produktów” w ramach programu „Biostrateg – środowisko naturalne, rolnictwo i leśnictwo”. Kierowany przez Profesora zespół opracował technologie wytwarzania kilku regionalnych produktów żywnościowych, o wysokich walorach odżywczych i prozdrowotnych, m.in. z mięsa świni puławskiej, wołowiny od bydła ras białogrzbiatej i polskiej czerwonej, jagnięciny od 8 rodzimych ras owiec, a także serów i innych produktów mlecznych z mleka krów ras polskiej czerwonej i białogrzbiatej oraz kóz rasy karpackiej. Od stycznia 2019 r. w obszarze zainteresowań badawczych Profesora znalazły się systemy produkcji i pakowania żywności zapewniające zachowanie związków biologicznie czynnych, ważnych w profilaktyce chorób cywilizacji.

Bogaty dorobek naukowy Profesora to rezultat jego osobistych starań w zakresie pozyskania środków finansowych umożliwiających realizację projektów badawczych. Do roku 1991 prowadził badania w ramach koordynowanych problemów resortowych, węzłowych i rządowych. W następnych latach źródłem finansowania badań podejmowanych przez Profesora był KBN i MNiSzW. Profesor kierował 15 projektami badawczymi, w kilku innych uczestniczył jako główny wykonawca.

Wielość i różnorodność rozwiązywanych problemów naukowych, ich duża wartość poznawcza i praktyczna, w wielu przypadkach pionierski i nowatorski charakter dają podstawę do stwierdzenia, że swoimi publikacjami prof. Zygmunt Litwińczuk wywarł

znaczący wpływ na rozwój chowu i hodowli bydła w kraju i za granicą. Inicjując badania i kierując nimi, w celu pogłębienia i poszerzenia opracowywanych zagadnień, podejmował działania organizacyjne, przekuwające się w sukcesy w kształceniu kadr.

Działalność dydaktyczno-wychowawcza

Profesor Litwińczuk ma również znaczące, wymierne, osiągnięcia w działalności dydaktyczno-wychowawczej. Sprawując funkcję dziekana Wydziału Zootechnicznego (w kadencjach 1990–1993 i 1993–1996), przyczynił się do powołania drugiego kierunku kształcenia: ochrony środowiska, a na podstawowym kierunku – do uruchomienia nowych specjalności (hodowla koni i jeździectwo, ocena i wykorzystanie surowców zwierzęcych, hodowle amatorskie). W późniejszym okresie stworzył program studiów dla specjalności proekologiczne systemy produkcji żywności (realizowanej od 2007 r.), współtworzył programy studiów i przewodniczył Radzie Programowej dla kierunków: dietetyka (realizowanym od 2011 r.) oraz bezpieczeństwo i certyfikacja żywności (realizowanym od 2012 r.). Opracował i realizował programy nauczania dla 15 przedmiotów na różnych kierunkach studiów na macierzystej uczelni oraz w Akademii Podlaskiej w Siedlcach. O Jego autorytecie i popularności wśród studentów jako wybitnego dydaktyka, a także o ogromnej wiedzy i fantazji naukowej, umożliwiającej precyzowanie co roku po kilka niepowtarzających się tytułów prac dyplomowych, świadczy fakt, że był promotorem ponad 290 prac magisterskich i ponad 70 inżynierskich. Wiele z nich zostało nagrodzonych w różnych konkursach.

Imponujący jest dotychczasowy dorobek Profesora w zakresie opracowania podręczników i skryptów dydaktycznych. Wychowały się na nich rzesze zootechników w Polsce i nadal służą one studentom w zdobywaniu wiedzy z zakresu hodowli i użytkowania bydła, oceny i wykorzystania surowców zwierzęcych, ochrony zasobów genetycznych zwierząt gospodarskich i dziko żyjących, towaroznawstwa surowców i produktów zwierzęcych. Świadczy to o Jego wszechstronnej wiedzy w zakresie nauk zootechnicznych.

Profesor był promotorem 4 doktoratów honoris causa i opracował 2 recenzje na tytuł doktora honoris causa. Duża część obecnej kadry polskich uczelni kształcących na kierunku zootechnika została wypromowana przy czynnym Jego udziale. Wypromował 19 doktorów; kolejny przewód doktorski jest w toku. Spośród wielu wychowanków Profesora pięcioro uzyskało tytuł profesora, a czworo jest samodzielnymi pracownikami nauki. Profesor Litwińczuk jest jednym ze strażników jakości polskiej nauki, wykonał bowiem 90 recenzji dla Centralnej Komisji ds. Tytułu i Stopni Naukowych, 34 recenzje na stopień doktora habilitowanego i tytuł profesora, 39 recenzji prac doktorskich, 19 razy przewodniczył komisjom habilitacyjnym. Ponadto Profesor wykonał ponad 300 recenzji prac magisterskich, 92 recenzje projektów badawczych i 350 recenzji dla wydawnictw. Profesor, troszcząc się o rozwój młodej kadry naukowo-dydaktycznej uczelni i instytutów branżowych, zainicjował powstanie Letnich Szkół Młodych Naukowców, w czasie których uczestnicy zapoznawali się z kierunkami i zakresem badań w naukach zootechnicznych.

Ważne miejsce w działalności zawodowej Profesora Litwińczuka zajmuje współpraca z młodzieżą akademicką. Zorganizował prężnie działające Koło Naukowe Zootechników, zaktywizował studentów do pracy naukowej, rezultatem której było wiele opracowań, prezentowanych z sukcesem na różnych zjazdach i sympozjach. Jego działalność w studenckim ruchu naukowym została wyróżniona przez Radę Naczelną ZSP medalem, a przez Ministra Edukacji Narodowej indywidualną nagrodą.

Zawsze był i nadal jest aktywny w upowszechnianiu i popularyzowaniu wśród hodowców i kadry inżynierskiej nowoczesnej wiedzy zootechnicznej. Prowadząc liczne kursy, szkolenia i seminaria, dzieli się chętnie swoją wiedzą, mądrością i entuzjazmem. Udziela też wywiadów dla prasy, radia i telewizji oraz przewodniczy komisjom oceny zwierząt na wystawach regionalnych i krajowych.

Jego współpraca z instytucjami działającymi na rzecz rolnictwa została wyróżniona odznakami: „Zasłużony pracownik rolnictwa” i „Zasłużony dla rolnictwa”, honorową odznaką „Zasłużony dla województwa lubelskiego”, Medalem Pamiątkowym Województwa Lubelskiego, medalem okolicznościowym „100-lecie oceny wartości użytkowej bydła w Polsce”, odznaką „Zasłużony dla spółdzielczości mleczarskiej”, Złotą Honorową Odznaką Polskiej Federacji Hodowców Bydła i Producentów Mleka, honorową odznaką „Za zasługi dla Polskiego Towarzystwa Bujatrycznego”, Medalem 120-lecia Hodowli Bydła Czerwonego Polskiego i regionalnymi odznakami „Za zasługi dla województwa chełmskiego”, „Za zasługi dla województwa bialsko-podlaskiego”, „Za zasługi dla województwa lubelskiego” i „Za zasługi dla województwa zamojskiego”.

Działalność organizacyjna

Profesor Litwińczuk, pomimo olbrzymiego zaangażowania w działalność naukową i wielu obowiązków dydaktycznych, jest bardzo aktywny w pracach organizacyjnych. Rozpoczęcie w młodym wieku samodzielnej kariery naukowej umożliwiło Profesorowi stosunkowo wcześniej realizację działalności organizacyjnych na macierzystej uczelni oraz w polskim środowisku naukowym. W kadencji 1986–1990 był prodziekanem Wydziału Zootechnicznego, natomiast w kadencjach 1990–1993 i 1993–1996 – jego dziekanem. W maju 2016 r. został wybrany na rektora Uniwersytetu Przyrodniczego w Lublinie na kadencję 2016–2020. Profesor był i jest nadal członkiem Senatu AR (UP) w Lublinie, członkiem lub przewodniczącym wielu senackich, uczelnianych i wydziałowych komisji. Lubelska uczelnia zawdzięcza Profesorowi znaczną część swoich sukcesów naukowych i dydaktycznych w ostatnich latach.

Pełniąc wiele szacowanych funkcji uczelnianych, od 1995 r. do dziś Profesor kieruje Katedrą Hodowli Bydła, przemianowaną w 2010 r. na Katedrę Hodowli i Ochrony Zasobów Genetycznych Bydła. Był organizatorem i pierwszym kierownikiem Pracowni Oceny Surowców Pochodzenia Zwierzęcego AR w Lublinie (w latach 1991–1997) i Pracowni Ekologicznej Produkcji Żywności Pochodzenia Zwierzęcego UP w Lublinie (od 2010 roku do dziś). Kierował również Katedrą Hodowli Bydła i Oceny Mleka AP w Siedlcach (w latach 1992–2002) oraz Zakładem Produkcji Zwierzęcej w Instytucie

Nauk Rolniczych w Zamościu (w latach 1981–1986). Pracując naukowo i dydaktycznie na trzech uczelniach, miał Profesor możliwość wykazania się dużymi zdolnościami organizacyjnymi i umiejętnością doboru partnerów naukowych.

Profesor Litwińczuk jest człowiekiem o silnej osobowości. Ze względu na głęboką wiedzę, umiejętność wyrażania swoich opinii, czasem krytycznych, ale zawsze popartych merytoryczną argumentacją, Profesor w różnych latach pełnił lub nadal pełni liczne funkcje z wyboru, związane z organizacją nauki, w Europejskiej Federacji Zootechnicznej (krajowy koordynator Komisji Cattle Production); w Polskim Towarzystwie Zootechnicznym – prezes, wiceprezes, przewodniczący sekcji; w Centralnej Komisji ds. Tytułu i Stopni Naukowych – członek; w Komitecie Nauk Zootechnicznych PAN – sekretarz naukowy, wiceprzewodniczący; w Komisji Rolnictwa i Weterynarii Oddziału PAN w Lublinie – przewodniczący, wiceprzewodniczący; w Profesorskim Klubie Hodowców Bydła – prezydent, wiceprezydent; w Radzie Naukowej IGiH PAN w Jastrzębcu – członek; ponadto członek w: Komisji ds. Rozwoju Kadry Naukowej Rady Naukowej IGiHZ PAN w Jastrzębcu, Komitecie Badań Naukowych, Ministerstwie Nauki i Szkolnictwa Wyższego, Państwowej Komisji Akredytacyjnej, Lubelskim Towarzystwie Naukowym, Polskim Towarzystwie Technologów Żywności. Nie sposób wymienić wszystkie członkostwa i funkcje Profesora w wielu innych instytucjach. Nie do przecenienia jest również działalność redakcyjna Profesora w czasopismach naukowych.

Naturalną konsekwencją bardzo dużych osiągnięć naukowych, dydaktycznych i organizacyjnych prof. Litwińczuka było uhonorowanie Go Srebrnym i Złotym Krzyżem Zasługi, Medalem Komisji Edukacji Narodowej, Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski, Medalem im. Profesora Tadeusza Vetulaniego, Honorową Odznaką Polskiego Towarzystwa Zootechnicznego, Medalem im. Michała Oczapowskiego, wielokrotnie nagrodami Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego, kilkunastoma nagrodami Rektora Akademii Rolniczej / Uniwersytetu Przyrodniczego w Lublinie oraz wieloma odznakami honorowymi i medalami.

Profesor Litwińczuk jest znaną osobowością nie tylko dzięki otrzymanym tytułom i pełnionym funkcjom. Znany jest też ze swojej bezpośredniości oraz ogromnej życzliwości i wsparcia okazywanego młodym pracownikom naukowym, również z Zachodniopomorskiego Uniwersytetu Technologicznego w Szczecinie.

Profesor zw. dr hab., dr h.c. multi Zygmunt Litwińczuk to uczony wielkiego formatu, wybitny nauczyciel akademicki i utalentowany organizator. Biorąc pod uwagę Jego ogromny wkład w rozwój nauk zootechnicznych, szczególnie w zakresie chowu i hodowli bydła, ponadto Jego zasługi w kształceniu setek absolwentów i promowaniu wielu naukowców, w pełni popieram wniosek Senatu Zachodniopomorskiego Uniwersytetu Technologicznego w Szczecinie o nadanie Panu prof. zw. dr hab. Zygmuntowi Litwińczukowi, doktorowi honoris causa Akademii Podlaskiej w Siedlcach, doktorowi honoris causa Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie i doktorowi honoris causa Uniwersytetu Przyrodniczego we Wrocławiu, kolejnego tytułu doktora honoris causa.

Bydgoszcz, 9.03.2020 r.

prof. dr hab. Anna Sawa

prof. dr hab. Piotr Guliński
Uniwersytet Przyrodniczo-Humanistyczny
w Siedlcach

Recenzja dorobku zawodowego
prof. dr. hab., dr. h.c. multi Zygmunta Litwińczuka,
wykonana na prośbę Rektora Zachodniopomorskiego Uniwersytetu Technologicz-
nego w Szczecinie w związku z wnioskiem Senatu o wyróżnienie Profesora tytułem
doktora honoris causa tej uczelni

Wstęp i dane biograficzne Kandydata

Przypadł mi w udziale zaszczyt wykonania recenzji dorobku naukowego, dydaktycznego i organizacyjnego wybitnego polskiego uczonego prof. dr. hab. Zygmunta Apolinarego Litwińczuka, profesora Uniwersytetu Przyrodniczego w Lublinie, doktora honoris causa multi. Zaszczyt to dla mnie prawdziwy i wielki, że z woli Rektora i Senatu Zachodniopomorskiego Uniwersytetu Technologicznego w Szczecinie przypadła mi rola opiniodawcy, czyli tego, który ma przybliżyć osobę prof. Zygmunta Litwińczuka i zaprezentować ocenę jego dokonań badawczych, edukacyjnych i organizacyjnych oraz przedstawić zasługi dla rozwoju nauk rolniczych i zootechniki w Polsce i na świecie. Trzeba w tym miejscu przyznać, że wobec wielkiej skali i różnorodności tych dokonań nie jest to zadanie łatwe.

Profesor Zygmunt Litwińczuk jest bardzo cenionym i uznanym autorytetem naukowym w dziedzinie nauk rolniczych, w dyscyplinie zootechnika. Urodził się 2 stycznia 1950 roku w miejscowości Iłowiec, położonej w gminie Skierbieszów, należącej do struktury administracyjnej powiatu zamojskiego. Studia wyższe z wyróżnieniem ukończył w 1972 roku na Wydziale Zootechnicznym Wyższej Szkoły Rolniczej w Lublinie. Wtedy też zdecydował, że jego specjalnością naukową będzie hodowla i użytkowanie bydła, i tej pasji pozostaje w zasadniczej części swojej działalności naukowej wierny do dziś. Stopień naukowy doktora nauk rolniczych uzyskał w 1976 roku na podstawie pracy doktorskiej pt. „Badania nad opasem buhajków rasy nizinnej czarno-białej z wykorzystaniem pastwiska w okresie letnim i kiszonki z traw w okresie zimowym”. Promotorem w przewodzie doktorskim był wielce uznany i zasłużony dla rozwoju hodowli bydła jeden z nestorów polskiej zootechniki okresu powojennego prof. dr hab., dr h.c. Władysław Zalewski. Profesor habilitował się w 1981 roku na Wydziale Zootechnicznym Akademii Rolniczo-Technicznej w Olsztynie na podstawie rozprawy pt. „Badania nad wpływem wychowu pastwiskowego i alkierzowego jałowic pochodzących z różnych środowisk hodowlanych na wzrost, rozwój i późniejszą produkcyjność w oborze wielkostadnej”. Rozprawa ta została wyróżniona indywidualną Nagrodą Ministra Nauki, Szkolnictwa Wyższego i Techniki. Tytuł naukowy profesora nauk rolniczych uzyskał w 1990 roku. Od 1995 roku zajmuje stanowisko profesora zwyczajnego – początkowo w Akademii Rolniczej, później na Uniwersyte-

cie Przyrodniczym w Lublinie. Aktualnie jest zatrudniony na stanowisku profesora zwyczajnego badawczo-dydaktycznego w Instytucie Hodowli Zwierząt i Ochrony Bioróżnorodności na Wydziale Nauk o Zwierzętach i Biogospodarki Uniwersytetu Przyrodniczego w Lublinie.

Działalność organizacyjna

Działalność zawodowa profesora Zygmunta Litwińczuka od początku zatrudnienia, tj. od roku 1971 roku do chwili obecnej, nierozzerwalnie związana jest z Zakładem Hodowli i Ochrony Zasobów Genetycznych Bydła Uniwersytetu Przyrodniczego w Lublinie. W tej jednostce organizacyjnej, która na przestrzeni lat przechodziła różne zmiany organizacyjne, przeszedł wszystkie szczeble kariery naukowej – od stanowiska asystenta do tytułu naukowego profesora. Jako jej pracownik był powoływany na różnego rodzaju stanowiska związane z organizacją macierzystej uczelni oraz krajowego środowiska naukowego.

W latach 1986–1990 pełnił funkcję prodziekana Wydziału Zootechnicznego w Akademii Rolniczej w Lublinie. W latach 1990–1996 pełnił funkcję dziekana Wydziału Zootechnicznego. W kadencji 2016–2020 pełnił funkcję rektora Uniwersytetu Przyrodniczego w Lublinie. Od 1995 roku do chwili obecnej pełni funkcję kierownika Zakładu Hodowli i Ochrony Zasobów Genetycznych Bydła na Wydziale Nauk o Zwierzętach i Biogospodarki Uniwersytetu Przyrodniczego w Lublinie. W latach 1992–2002 był zatrudniony w Akademii Podlaskiej, gdzie pełnił funkcję kierownika Katedry Hodowli Bydła i Oceny Mleka na Wydziale Rolniczym tej uczelni.

Ocena działalności naukowo-badawczej

Profesora Zygmunta Litwińczuka można śmiało nazwać człowiekiem renesansu z uwagi na rozległość obszaru jego zainteresowań i posiadanej wiedzy z takich dyscyplin i specjalności, jak: hodowla i chów zwierząt, ocena wykorzystania surowców zwierzęcych, genetyka i doskonalenie zwierząt, ochrona bioróżnorodności zwierząt, żywienie, biochemia, fizjologia, etologia. To doskonałe przygotowanie pozwalało Mu na realizację, również w zespołach, które stworzył, wielu prac naukowych dotyczących między innymi:

- oceny wartości hodowlanej bydła czarno-białego i efektów jego doskonalenia w kierunku mlecznym i mięsnym;
- wprowadzania nowych technologii chowu bydła w kraju;
- oceny wykorzystania bydła holsztyńsko-fryzyjskiego w doskonaleniu krajowej populacji bydła mlecznego;
- możliwości zwiększania potencjału produkcyjnego bydła mięsnego w kraju;
- oceny czynników warunkujących wysoką jakość surowców pozyskiwanych od bydła, głównie mleka i mięsa;
- zachowania bioróżnorodności.

W początkowym okresie działalności naukowej Profesor koncentrował się głównie na zagadnieniach związanych z oceną wartości hodowlanej bydła czarno-białego i efektach jego doskonalenia w kierunku mlecznym i mięsnym, z wpływem czynników środowiskowych i genetycznych na ilość, jakość i łatwość pozyskiwania mleka od krów, a także zajmował się opracowaniem i praktycznym sprawdzeniem nowych metod i systemów odchowu cieląt, wychowu jałowizny i opasu młodego bydła rzeźnego. W zakresie oceny wartości hodowlanej badania dotyczyły oceny pokroju, użytkowości mlecznej, budowy wymion, zdolności wydojowej oraz płodności krów i buhajów. Konsekwencją prac nad oceną wartości hodowlanej utrzymywanego w regionie lubelskim bydła czarno-białego były prowadzone badania nad jego doskonaleniem. Stwierdzono w nich, że odpowiednio kontrolowany umiarkowany chów krewniaczy, tj. w granicach 3–4%, a w rzadkich przypadkach nawet 6–9%, może być w większym, niż dotychczas, zakresie wykorzystywany jako jedna z metod doskonalenia bydła.

W następnych latach profesor Litwińczuk zajął się oceną wykorzystania importowanego ze Stanów Zjednoczonych Ameryki i z Kanady bydła holsztyńsko-fryzyjskiego w doskonaleniu pogłowia krajowego. W badaniach tych wykazano, że dolew krwi bydła holsztyńsko-fryzyjskiego do miejscowego bydła czarno-białego zwiększa dzienną wydajność mleka u mieszańców, przy nieznacznym obniżeniu poziomu tłuszczu i białka. Doskonalenie miejscowego bydła czarno-białego holsztyńsko-fryzyjskim wpływało także korzystnie na zmianę pokroju krów, w tym szczególnie budowy i zawieszenia gruczołu mlekowego.

Kolejnym ważnym kierunkiem badań profesora Litwińczuka były prace związane z wprowadzaniem nowych technologii chowu bydła. W obrębie tego zagadnienia zajął się przede wszystkim opracowaniem i praktycznym sprawdzeniem nowych metod i systemów odchowu cieląt, wychowu jałowizny i opasu młodego bydła rzeźnego. Wiodącym kierunkiem w obrębie tej tematyki było opracowanie technologii chowu różnych kategorii bydła w oparciu o naturalne zasoby paszowe, tzn. z trwałych użytków zielonych.

Po uzyskaniu w 1990 r. tytułu naukowego Profesor poszerzył i rozwijał działalność naukową o szeroko zakrojone badania nad efektywnością chowu bydła mięsnego jako nowego w warunkach Polski kierunku produkcji zwierzęcej. W trakcie stażu w USA dokładnie zgłębił zasady i metody chowu bydła mięsnego i produkcję wołowiny kulinarnej w Stanach Zjednoczonych, a więc w kraju przodującym na świecie w tej problematyce. Zdobyte wiadomości wykorzystał umiejętnie w późniejszych swoich badaniach, czego efektem był znaczący dorobek publikacyjny z tego zakresu i powszechna w środowisku opinia o dużej wiedzy Profesora w tej problematyce.

Szerokim i ważnym obszarem badawczym są w dorobku Profesora prace związane z czynnikami warunkującymi wysoką jakość produktów pozyskiwanych od bydła (głównie mleka i mięsa). W zakresie mleka szczególnie interesujące badania dotyczyły wartości odżywczej (w tym zawartości kazeiny, białek serwatkowych, substancji biologicznie czynnych i profilu kwasów tłuszczowych) oraz przydatności technologicznej mleka różnych ras krów użytkowanych w różnych technologiach chowu. Wykazano

w nich m.in., że lokalne rasy bydła, tzn. polska czerwona, simentalska i białogrzbieta, produkują mleko o wyższej wartości odżywczej i lepszej przydatności technologicznej. W badaniach nad wartością rzeźną bydła i jakością mięsa uwzględniono szeroką gamę czynników środowiskowych, a także genetycznych, które mogą mieć wpływ na końcową wartość wołowiny jako żywności. W badaniach tych ważne miejsce zajmowały prace nad oceną wpływu różnych czynników na właściwości fizykochemiczne i szeroko ujmowaną wartość odżywczą mięsa cielęcego (cielęciny).

Do wiodących problemów badawczych Profesora w ostatnim okresie działalności naukowej zaliczyć należy prace związane z restytucją polskiej rodzimej rasy bydła – białogrzbieta. Profesor jest autorem opracowanego w 2002 roku dla Ministerstwa Rolnictwa „Programu hodowlanego ochrony zasobów genetycznych bydła białogrzbieta”. Podjęte pod koniec lat dziewięćdziesiątych w Katedrze Hodowli Bydła Akademii Rolniczej w Lublinie szerokie prace nad restytucją bydła białogrzbieta, w których wykorzystano również badania cytogenetyczne (dla potwierdzenia zmienności i odrębności genetycznej), dały na tyle pozytywne wyniki, że Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi decyzją z dnia 31 lipca 2003 roku (nr 210/03) uznał białogrzbiety za polską rasę bydła i utworzył dla niej księgi hodowlane, które prowadzi Uniwersytet Przyrodniczy w Lublinie. Wydany pod redakcją Profesora przez Państwowe Wydawnictwo Rolnicze i Leśne w Warszawie w 2011 roku podręcznik akademicki, pt. „Ochrona zasobów genetycznych zwierząt gospodarskich i dziko żyjących”, cieszy się dużym uznaniem.

Liczne prace naukowe realizowane w zespole profesora Litwińczuka i ich efekty pozwalają na stwierdzenie, że Profesor jest twórcą szkoły naukowej znanej zarówno w kraju, jak i za granicą.

Wyniki analiz i badań eksperymentalnych, które realizował profesor Zygmunt Litwińczuk, były przedmiotem licznych publikacji w czołowych czasopismach światowych oraz referatów prezentowanych na konferencjach krajowych i międzynarodowych najwyższej rangi. Na dorobek publikacyjny Profesora składa się ponad 700 różnych pozycji, w tym ponad 300 oryginalnych prac twórczych, 30 monografii i podręczników, w tym 5 ogólnopolskich podręczników akademickich. Oryginalne prace naukowe publikował w polskich czasopismach o zasięgu międzynarodowym, takich jak: *Acta Scientiarum Polonorum*, *Animal Science Papers and Reports*, *Annales of Animal Science*, *Annales Universitatis Marie Curie-Skłodowska*, *Polish Journal of Environmental Studies*, *Polish Journal of Food and Nutrition Science*, *Polish Journal of Veterinary Science*, *Postępy Nauk Rolniczych*, *Prace i Materiały Zootechniczne*, *Roczniki Naukowe Polskiego Towarzystwa Zootechnicznego*, *Roczniki Nauk Rolniczych*, *Roczniki Naukowe Zootechniki*, *Medycyna Weterynaryjna*, *Zeszyty Problemowe Postępów Nauk Rolniczych*, *Żywnienie Człowieka i Metabolizm*, *Żywność*, *Nauka*, *Technologia*, *Jakość*. Wiele prac Profesora ukazało się w uznanych czasopismach zagranicznych takich jak: *Animal Science* (IF = 1,021), *Archives of Animal Breeding – Archiv für Tierzucht* (IF = 0,595), *Comprehensive Reviews in Food Science and Food Safety* (IF = 5,053), *Fleischwirtschaft* (IF = 0,127), *International Journal*

of Dairy Technology (IF = 1,099), Journal of Dairy Science (IF = 2,497), Journal of Muscle Foods (IF = 0,612), Meat Science (IF = 2,619). O dużej wartości naukowej prac Profesora świadczą częste ich cytowania. Według bazy Google Scholar prace Profesora cytowane były 2249 razy a Indeks Hirscha wynosi 20.

Znacząca część badań realizowanych przez profesora Zygmunta Litwińczuka wykonanych przed rokiem 1990 była realizowana w ramach koordynowanych problemów resortowych, węzłowych i rządowych. Po roku 1991 Profesor kierował 15 projektami badawczymi finansowanymi przez Komitet Badań Naukowych, Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego oraz Narodowe Centrum Badań i Rozwoju. Od stycznia 2019 r. jest głównym wykonawcą w 4-letnim projekcie realizowanym przez Uniwersytet Przyrodniczy w Lublinie w ramach regionalnej inicjatywy doskonałości pt. „Systemy produkcji i pakowania żywności zapewniające zachowanie związków biologicznie czynnych ważnych w profilaktyce chorób cywilizacyjnych”.

Swoją działalność naukową profesor Zygmunt Litwińczuk rozwija w ścisłym kontakcie z nauką światową. W 1995 roku odbył półroczny staż naukowy na Uniwersytecie Tennessee (USA). Wyniki swoich badań prezentował na wielu sympozjach i kongresach międzynarodowych, m.in. w Niemczech (w latach 1991, 1996, 2004), Hiszpanii (w 1992 r.), we Włoszech (w latach 1992, 1994, 1999, 2014), Francji (w latach 1993, 1995, 2001), w Danii (w latach 1993, 2008), Grecji (w 1994 r.), Australii (w 1998 r.), Czechach (w 1995 r.), Holandii (w latach 2000, 2008), na Węgrzech (w 1999 r.), w Szwajcarii (w 1999 r.), Austrii (w 1997 r.), na Litwie (w latach 1992, 1995, 1999), w Belgii (w 2005 r.), Szwecji (w 2002 r.), USA (w latach 2008, 2012), Norwegii (w 2011 r.), Słowacji (w 2012 r.), Chinach (w 2013 r.).

W uznaniu osiągnięć naukowych oraz zasług w zakresie badań naukowych, kształcenia kadry i prac organizacyjnych na rzecz środowiska naukowego zootechników profesor Zygmunt Litwińczuk przez środowisko naukowe wielokrotnie był wybierany do różnego typu Instytucji. Pełnił m.in. funkcje prezesa Polskiego Towarzystwa Zootechnicznego (w latach 2007–2013), wiceprzewodniczącego Komitetu Nauk Zootechnicznych Polskiej Akademii Nauk (w latach 2003–2011), przewodniczącego Komisji Rolnictwa i Weterynarii Oddziału Polskiej Akademii Nauk w Lublinie (od 2014 r.). W 2008 r. został wiceprezydentem Profesorskiego Klubu Hodowców Bydła; od 2013 r. jest Prezydentem tego klubu. Był wieloletnim członkiem Rady Naukowej Instytutu Genetyki i Hodowli Zwierząt PAN w Jastrzębcu (w latach 1992–2019). Przez sześć kolejnych kadencji (w latach 1997–2016) był członkiem Centralnej Komisji ds. Stopni i Tytułów Naukowych. Od 2016 roku jest członkiem honorowym Polskiego Towarzystwa Zootechnicznego. W latach 1994–2003 był przewodniczącym Sekcji Chowu i Hodowli Bydła Polskiego Towarzystwa Zootechnicznego. W latach 1998–2006 był wiceprzewodniczącym i przewodniczącym Rady Powiatu w Lublinie.

Pan Profesor pełnił i nadal pełni różne funkcje w radach następujących czasopism naukowych: redaktora Wydziału II (Biologii) Folia Societatis Scientiarum Lublinensis (w latach 1992–1999); członka Rady Redakcyjnej Annales Universitatis Mariae Cu-

rie-Skłódowska, sectio EE Zootechnica (od 2002 roku do dziś); przewodniczącego (w latach 2002–2008) oraz członka Rady Programowej Przeglądu Hodowlanego (od 2002 roku do dziś); redaktora naczelnego (w latach 2011–2016) oraz przewodniczącego Komitetu Redakcyjnego (w latach 2005–2011) Roczników Naukowych Polskiego Towarzystwa Zootechnicznego.

Działalność dydaktyczna i osiągnięcia w zakresie kształcenia kadry

Wyróżniającym elementem w całokształcie działalności prof. dr. hab. Zygmunta Litwińczuka jest Jego wkład w kształcenie studentów i rozwój kadry naukowej. W czasie dotychczasowego zatrudnienia Profesor wypromował 70 inżynierów, 290 magistrów i 19 doktorów. Obecnie pod Jego kierunkiem wykonywana jest kolejna praca doktorska. Na zlecenie ośrodków naukowych w Polsce i za granicą wykonał 39 recenzji dysertacji doktorskich. Był promotorem w 4 postępowaniach na tytuł doktora honoris causa. Uczestniczył jako recenzent w 29 przewodach habilitacyjnych. O dużym zaufaniu środowiska naukowego do Profesora świadczy także wykonanie 5 opinii na tytuł naukowy, 13 – na stanowisko profesora nadzwyczajnego i zwyczajnego i 2 – na tytuł doktora honoris causa. Tę imponującą aktywność w zakresie rozwoju kadry naukowej w Polsce i za granicą uzupełnia wykonanie 90 recenzji dorobku kandydatów do stopni i tytułu naukowego, wykonanych na zlecenie Centralnej Komisji ds. Stopni i Tytułów, oraz przewodniczenie 19 komisjom habilitacyjnym. Ponadto Profesor wykonał recenzje 92 projektów badawczych. Na macierzystej uczelni przewodniczył 46 komisjom wydziałowym przygotowującym opinie dotyczące zasadności nadania tytułu naukowego lub stopnia doktora habilitowanego. W okresie zatrudnienia wykonał 307 recenzji prac magisterskich.

W uznaniu zasług Profesor uzyskał kilkadziesiąt nagród, odznaczeń i wyróżnień, w tym wyróżnień honorowych. Został uhonorowany m.in. przez Prezydenta RP Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski oraz Złotym i Srebrnym Krzyżem Zasługi, przez Ministra Edukacji Narodowej – Medalem Komisji Edukacji Narodowej, przez Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi – odznaką Zasłużony dla Rolnictwa. Profesor posiada także 6 Nagród Ministra Nauki (2 zespołowe I stopnia oraz 4 indywidualne II i III stopnia). Za badania dotyczące restytucji rodzimej rasy bydła białogrzbiatego został wyróżniony w 2007 r. prestiżowym Medalem im. Profesora Tadeusza Vetulaniego. Z innych ważniejszych wyróżnień Profesora wymienić należy: Medal im. Michała Oczapowskiego przyznany przez Wydział Nauk Biologicznych i Rolniczych PAN (w 2008 r.), Medal 25-lecia Polskiego Związku Hodowców i Producentów Bydła Mięsnego (w 2019 r.), Złotą Honorową Odznakę Polskiej Federacji Hodowców Bydła i Producentów Mleka (w 2011 r.). Trzykrotnie był wyróżniony najwyższą akademicką godnością – tytułem doktora honoris causa: w 2007 roku przez Akademię Podlaską w Siedlcach, w 2012 roku przez Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie, w 2016 roku przez Uniwersytet Przyrodniczy we Wrocławiu.

Podsumowanie i wniosek końcowy

Podsumowując, działalność naukowo-dydaktyczną oraz organizacyjną profesora Zygmunta Litwińczuka można uznać za wybitną, pełną pasji twórczej, charakteryzującą się ogromnym zaangażowaniem i pomocą dla pracowników nauki i studentów. Niezmiernie wartościowa i inspirująca jest postawa Profesora wobec pracowników, współpracowników, kolegów i przyjaciół. Profesor Zygmunt Litwińczuk należy do grona najwybitniejszych i najbardziej znanych zootechników w kraju, zajmujących się problemami hodowli i użytkowania bydła, oceny surowców zwierzęcych i ochrony bioróżnorodności. Należy podkreślić ważną pozycję Profesora w badaniach nad uwarunkowaniami hodowli i użytkowania bydła. Profesora Zygmunta Litwińczuka wyróżniają pasja naukowa, umiejętność budowy i rozwoju zespołów badawczych, otwartość na nowe koncepcje naukowe. Uważam, że Profesor poprzez swoją działalność naukowo-badawczą, opublikowane prace naukowe i działalność w towarzystwach i organizacjach naukowych wywarł istotny wpływ na kształt współczesnej wiedzy zootechnicznej w kraju.

Z fragmentarycznej analizy elementów działalności profesora Zygmunta Litwińczuka wyłania się osobowość wielkiego uczonego, utalentowanego nauczyciela i wychowawcy, zasługująca w pełni na wyróżnienie najwyższą godnością akademicką. Zatem z pełnym uznaniem popieram wniosek Senatu Zachodniopomorskiego Uniwersytetu Technologicznego w Szczecinie o nadanie profesorowi Zygmuntowi Litwińczukowi tytułu doktora honoris causa.

Siedlce, 8.04.2020 r.

prof. dr hab. Piotr Guliński

Wykład Doktora Honorowego prof. dr. hab. Zygmunta Litwińczuka

„Wielkość narodu i jego moralny rozwój
może być mierzony przez sposób,
w jaki traktuje on zwierzęta”.
Mahatma Gandhi

Zwierzęta w kulturze i religii

W prehistorii życie ludzkie było bardziej niż kiedykolwiek ściśle uzależnione od świata przyrody: klimatu, roślinności, zwierząt. Podstawę egzystencji stanowiło mięso zdobywane podczas polowań, uzupełniane zbieractwem, a zwierzęta były niebezpiecznymi wrogami, ale i cenioną zwierzyną łowną. Podziwiane były jednocześnie jako istoty obce i tajemnicze. Świadczą o tym wizerunki zwierząt na ścianach wielu jaskiń, wykonywane prawdopodobnie w stanie głębokiego upojenia roślinnymi środkami halucynogennymi. Najstarsze pochodzą sprzed około 30 tys. lat przed Chrystusem z terenów Europy Zachodniej, zwłaszcza południowej Francji i Hiszpanii.

Do najbardziej znanych jaskiń należy Altamira (jaskinia krasowa w Górach Kantabryjskich w północnej Hiszpanii), w której najwcześniejsze rysunki mają ok. 15 tys. lat. Przedstawiają sylwetki bizonów w różnych pozycjach: kłęku, skoku, upadku, a także całe stado bizonów (żubrów) w ruchu. Kolejna jaskinia to Lascaux – jaskinia krasowa w Akwitanii, w południowo-zachodniej części Francji. Znajdujące się tam malowidła powstały 13–15 tys. lat p.n.e. Przedstawiają głównie zwierzęta roślinożerne, tj. jelenie, byki, bizony i konie.

Niewątpliwie przełomem w historii ludzkości była uprawa roślin i domestykacja zwierząt, która nastąpiła około 10–12 tys. lat p.n.e., czyli przejście od gospodarki przyswajającej do wytwarzającej. Najpierw człowiek zajął się uprawą roślin i wedle wiodących teorii antropologicznych to kobieta była tą istotą, której przypadał obowiązek opieki nad florą. Prawdopodobnie już w paleolicie odkryły one związek między zasianiem ziarna a powstaniem rośliny. Wiedza ta zaważyła na decyzji o rozpoczęciu osiadłego trybu życia. Do pierwszej domestykacji ssaków doszło najprawdopodobniej ok. 15 tys. lat temu na terenach dzisiejszych Chin, a tym udomowionym zwierzęciem był pies. Najstarsze ślady udomowienia owiec pochodzą z południowo-zachodniej

Azji i południowo-wschodniej Europy sprzed 8–10 tys. lat. Kozy najwcześniej zaczęto utrzymywać w siedzibach ludzkich ok. 10 tys. lat temu na terenach Iranu, Azji Mniejszej, Mezopotamii, Egiptu i Sudanu. Bydło, które pochodzi od tura, zostało udomowione ok. 7–8 tys. lat temu na bardzo odległych od siebie i różnorodnych terenach, tzn. w Azji, Europie i Afryce Północnej. Około 3,5 tys. lat p.n.e. zaczęto zaprzęgać w Europie środkowej bydło do radeł, dając początek ornej uprawie roli. Świnie zostały udomowione ok. 7 tys. lat temu na terenie Azji, a konie później, bo ok. 5 tys. temu, równocześnie w Azji i Europie. Kura domowa udomowiona została prawdopodobnie ok. 3 tys. lat p.n.e. w Indiach.

Te, powiedzmy, zasługi hodowlane łączy się z mężczyzną, który tradycyjnie był przypisany do zajmowania się zwierzną, gdyż to on od wieków trudnił się łowiectwem, a zmiana koczowniczego trybu życia na osiadły zmieniła tylko specyfikę jego pracy. W tym niby-trywialnym przejściu z myślistwa na hodowlę antropolodzy dopatrują się przełomowego dla dziejów ludzkości impulsu. Mężczyzna, który nie musiał już „uganiać się” całymi dniami za zwierzną, miał nagle zdecydowanie więcej wolnego czasu, który mógł przeznaczyć na myślenie. Antropolodzy stawiają tezę, że to właśnie wtedy mężczyzna zaprowadził patriariat i ustanowił niejako niższym stworzeniem kobietę, która z uwagi na ilość swoich obowiązków na roli oraz przy ognisku domowym (związanych m.in. z opieką nad dziećmi) nie miała czasu na bardziej skomplikowane myślenie.

Na podstawie obserwacji współczesnych udomowień obliczono szacunkowo, że po to, aby ujawniły się dziedziczne cechy związane z udomowieniem, musi minąć minimum 50–100 pokoleń, czyli 200–400 lat w przypadku dużych zwierząt i 100–200 w przypadku małych.

Dzięki osiedleniu się i rozpoczęciu produkcji żywności możliwe stało się zwiększenie liczby ludności, głównie poprzez skrócenie okresu między narodzinami dzieci.

Na przestrzeni wieków człowiek wytworzył lub co najmniej współuczestniczył (wspierając selekcję naturalną) w wytworzeniu ponad 8 tys. ras zwierząt, z czego aż 85% to tzw. rasy lokalne, które pomimo niższej produkcji znajdują swoją niszę w produkcji żywności, przy czym najważniejsze jest to, że są cennym rezerwuarem genów dla przyszłych pokoleń.

Najwięcej ras jest w obrębie bydła (1224) i owiec (1382), a znacznie mniej u koni (818) oraz świń (602) i kóz (672). Część zarejestrowanych w FAO ras już wymarła (647), 602 ma status krytyczny, a 1458 jest w różnym stopniu zagrożenia wyginięciem. Nasz lubelski zespół, którym kieruję, podjął w drugiej połowie lat 90. ubiegłego wieku intensywne działania (wykorzystując również badania cytogenetyczne) w zakresie restytucji i ochrony zasobów genetycznych naszej starej rodzimej rasy – bydła białogrzbietego, uznanej za wymarłą w Polsce w latach 70. ubiegłego wieku. Obecnie rasa ta utrzymywana jest już w ponad 70 gospodarstwach, głównie w rejonie Polski wschodniej.

W pierwotnych społeczeństwach zwierzęta odcisnęły głębokie piętno na sposobie pojmowania otaczającego świata, znajdując swoje miejsce w wierzeniach i mitach. Człowiek

pierwotny nie tylko nie uważał zwierząt za istoty niższe, ale niejednokrotnie stawiał je wyżej od siebie, ceniąc ich siłę lub przebiegłość. Niezwykle rozbudowana religia starożytnego Egiptu była pełna zoomorficznych bóstw, tzn. z wyglądu upodobnionych do zwierząt.

W królewskich grobowcach z Ur, o tysiąc lat starszych od grobowca Tutanchamona, odkrywcy znaleźli w komorach grobowych zaprzęgi, a szkielety zwierząt pociągowych wciąż jeszcze tkwiły w uprzęży z wozami wypełnionymi drogocennym dobytkiem. Wraz z rozwojem cywilizacji pojawili się w kolejnych epokach myśliciele, którzy mieli różne spojrzenie na świat zwierząt, często zgoła odmienne do dzisiejszego.

W *Historii Animalium* Arystotelesa, który żył w IV wieku przed Chrystusem, możemy odnaleźć np. ciekawy opis żubra. Autor twierdzi, że zwierzę to broni się przed atakami drapieżników, wierzgając i upuszczając ekskrementy, którymi potrafi miotać z odległości aż czterech sążni! Pałą tak mocno, że psom po trafieniu taką amunicją aż topnieją włosy.

Ciekawych badań nad zwierzętami możemy doszukać się w dorobku wielkiego artysty renesansu Leonarda da Vinci, związanego głównie z malarstwem i architekturą. W rozprawie *O locie ptaków* opisał dokładnie mechanikę lotu i anatomię ptaków, a także przedstawił projekty maszyn lotniczych i militarnych. Natomiast *Dlaczego psy wachają sobie tyłki* – w tym „dzielku” o intrygującym tytule możemy przeczytać:

W odchodach zwierzęcych zawsze zostaje część esencji tego, co zjadły (...), a psy mają tak ostry węch, że potrafią nosem wychwycić esencję pozostałą w kale. Jeśli za pomocą węchu wyczują, że pies jest dobrze odżywiony, okazują mu szacunek, uznając, że ma potężnego, bogatego pana. Jeśli jednak nie wychwycą zapachu tej esencji (mięsa), uznają, że z takim psem nie trzeba się liczyć, bo jego pan jest biedny i niskiego stanu, mogą go więc pogryźć.

Każdy z nas zna powiedzenie cesarza rzymskiego Wespazjana: *Pecunia non olet* (*Pieniądze nie śmierdzą*). Nie każdy jednak wie, że wyraz *pecunia*, czyli pieniądze, pochodzi od słowa *pecus*, oznaczającego bydło rogate, które w czasach przedmonetarnych stanowiło umowny miernik wartości. Podobnie rzecz się miała ze Słowianami, którzy na bydło mówili *skot*. Jeszcze w średniowiecznej Polsce posługiwano się jednostką pieniężną zwaną *skojec*.

Słowianie w znakomitej większości trudnili się uprawą roli i hodowlą zwierząt. Pierwszoplanową rolę wśród zwierząt hodowlanych u Słowian odgrywało bydło rogate. O wielkim znaczeniu wołów czy krów świadczą nawet teksty średniowiecznych kronik. Prokopiusz z Cezarei, najsłynniejszy bizantyjski historyk, w swoich pismach na temat Słowian odnotowuje: *Uważają bowiem, że jeden tylko bóg, twórca błyskawicy jest panem całego świata i składają mu w ofierze woły i inne zwierzęta ofiarne*. Natomiast Thietmar, niemiecki kronikarz i biskup magdeburski, o Wieletach, plemieniu zamieszkującym ziemię na północny zachód od Szczecina, pisał tak: *Niemy gniew bogów łagodzą ofiary z ludzi i bydła*. Obecność w sferze kultu łączyła się również z powszechnością hodowli. Krowy były trzymane dla mleka i mięsa, a woły traktowano ponadto jako zwierzęta pociągowe, używając je zarówno do prac polowych, jak i do transportu.

Do podstawowego wyposażenia każdego gospodarstwa należał również koń. We wczesnym średniowieczu były to zawsze małe konie z grupy tarpanowatych. Natomiast prawdziwa hodowla dużych koni zaczęła się na Słowiańszczyźnie najpóźniej w X wieku, co wiązało się m.in. z coraz częstszą koniecznością prowadzenia działań wojennych. Konie, podobnie jak bydło, odgrywały istotną rolę w sprawowaniu kultów pogańskich. Herbord w jednym ze swoich XII-wiecznych pism tak opisuje obrzędy zamieszkujących tu-tejsze ziemie Pomorzan: (...) *mieli konia nadzwyczajnej wielkości, tłustego, czarnej maści i bardzo dzikiego; przez cały rok był on wolny od zajęć, a w takiej był świętości, że żaden nie był godzien na nim jeździć, miał natomiast jednego z czterech kapłanów świątyni jako gorliwego dozorcę.*

Poniekąd szczególny status dla Słowian miały ptaki. Dość powszechna była wiara w to, że wzbijające się w niebo ptaki zabierają ze sobą dusze zmarłych lub same są tymi duszami. Funkcjonowało również przekonanie, iż odlatujące podczas jesieni ptaki zabierają do zaświatów dusze zmarłych oraz tych, którzy się zagapili w szybu-jące na niebie klucze. Kogut, jako zwierzę solarne, symbolizował vitalność, płodność i jasność. Czarne go koguta uznawano za najwłaściwsze zwierzę do składania ofiar zakładzinowych z powodu odznaczania się ogromną mocą szczęścia i pomyślności. Dlatego też w późniejszych czasach konającą osobę kładziono na słomie lub sianie, a nie w pierzynie zrobionej z kurzych piór, by nie mieszać śmierci z życiem.

Tajemniczymi mocami miały też dysponować zwierzęta określane dziś jako towarzyszące. Kot, uchodzący za zwierzę lunarne, a dodatkowo skryte, tajemnicze i chodzące własnymi ścieżkami, kojarzony był z czarną magią, zwiastował śmierć oraz miał moc widzenia zmarłych ludzi. Zjawy miał widzieć i dostrzegać również pies, co potwierdzało wycie psa po śmierci właściciela.

Bliskość człowieka ze zwierzętami, a dodatkowo wiara w boski charakter natury sprawiły, że stosunek Słowian do inwentarza jest dla nas niezwykle; opierał się, z jednej strony, na szacunku dla swoich rodzinnych żywicieli, lecz z drugiej na swoistej relacji mistycznej.

Przyjęcie przez Mieszka I wiary Chrystusowej w 966 roku, przy wzmożonej ekspansji Niemców na zachodnie rubieże ziem słowiańskich, doprowadziły do wykorzenienia Słowian z ich rodzimych tradycji, przenosząc punkt ciężkości wiary z egalitarnej przyrody na elitarystyczne instytucje, przenosząc własną tożsamość ze względnej wolności pośród natury do praktycznego zniewolenia instytucjami władzy; co w konsekwencji zmieniło ich stosunek do zwierząt. Inaczej mówiąc: natura – w tym zwierzęta – miała stracić swój szacowny, boski status, a przejąć go miała władza kościelna i świecka.

Tradycja judeo-chrześcijańska w sposób rygorystyczny normuje stosunki człowieka ze zwierzętami. Choć w micie kosmogenicznym z Księgi Genesis Bóg powołuje do życia zwierzęta lądowe tylko na dzień przed stworzeniem człowieka (na swoje podobieństwo), to ich status jest zbliżony do „tworów nieożywionych”, jakie wyszły spod ręki Jahwe.

Przedmiotowość zwierząt w Starym Testamencie potwierdzają słowa, jakie Stwórca wypowiada do Noego tuż po potopie: *Wszelkie zaś zwierzę na ziemi i wszelkie ptactwo powietrzne niechaj się was boi i lęka. Wszystko, co się porusza na ziemi i wszystkie ryby morskie zostały oddane wam we władanie. Wszystko, co się porusza i żyje, jest przeznaczone dla was na pokarm, tak jak rośliny zielone, daję wam wszystko.*

Nowy Testament zdaje się utrzymywać *status quo* w kwestii zwierząt, aczkolwiek pojawiają się tam koncepcje, takie jak *apokatastasis panton* (odnowienie wszystkich rzeczy) czy *palingenesia* (odrodzenie wszystkich stworzeń), które pozostawiają możliwość udziału zwierząt w zbawieniu. Niemniej jednak już Ojcowie Kościoła, np. św. Tomasz z Akwinu, zaprzeczali niniejszej interpretacji i nie chcieli przyznawać dodatkowych praw „naszym braciom mniejszym”.

Prócz kościelnej indoktrynacji na zmianę stosunku naszych przodków do zwierząt wpłynęło również przejście nowego ustroju społeczno-gospodarczo-politycznego z Europy Zachodniej, czyli feudalizmu, a także gospodarki folwarczno-pańszczyźnianej. Feudalizm opierał się na mocno zhierarchizowanym systemie zależności jednostek, na którego dno zepchnięto chłopów. W ramach pańszczyzny chłopci stawali się *de facto* niewolnikami właściciela ziemskiego. Zmuszeni oni byli do wykonywania bezpłatnej pracy w formie renty feudalnej na rzecz swojego pana. Dzień pracy pańszczyźnianej trwał od świtu do zmierzchu, stawienie się było obowiązkowe, przy czym za każde spóźnienie wymierzano kary cielesne.

Praca przy zwierzętach hodowlanych, tudzież na roli, stała się formą poniżenia i upokorzenia, sytuując chłopą na samym dole drabiny społecznej. Szlachta zazwyczaj trzymała się z dala od zabudowań gospodarczych, więc i od zwierząt hodowlanych uważanych za niegodne – niemniej były pewne wyjątki. Inny status posiadał wówczas koń, co wynikało z tego, że postrzegano go bardziej jako personalny środek transportu, aniżeli chłopski inwentarz (źródło mięsa, nabiału lub futra), przy którym trzeba „niegodziwie pracować”.

Spśród wszystkich zwierząt towarzyszących człowiekowi od rewolucji neolitycznej to koń ma największą i najpełniejszą dokumentację swej obecności w kulturze. Pierwszy traktat o hodowli koni powstał około 1360 r. p.n.e. na Bliskim Wschodzie. Już wtedy bardziej opłacało się skupić tylko na koniach, by dokonywać na nich podbojów ludów agrarnych, niż samemu ciężko pracować przy zwierzętach hodowlanych. Dlatego też przez większość czasu trwania naszej cywilizacji koń mienił się najdroższą i najszacowniejszą „ruchomością”, jaką tylko można było nabyć.

Krzyżański (2007) podaje regulacje dotyczące postępowania z końmi w I RP, które wydają się bardziej restrykcyjne niż prawo dotyczące relacji szlachty z „nizinami społecznymi”. W 1538 roku wydano nawet całkowity zakaz wywożenia koni z Korony pod groźbą kary przejęcia mienia śmiałka na rzecz państwa, co zmieniono w 1557 roku na karę śmierci przez powieszenie. Handel końmi odbywał się pod specjalnym nadzorem władzy, natomiast, by zorganizować jarmark koński, należało uzyskać specjalny przywilej od samego króla. Warto również nadmienić, iż zabicie kłaczy miało taki

sam status prawny jak zabójstwo żebraka. Jak widać, podstawą niezwyklego szacunku warstw uprzywilejowanych wobec koni była nie czysta miłość do zwierzęcia, ale duże pieniądze oraz korzyści własne.

Specyficzny status miał także pies, który dla szlachty był bardzo ważny, a i dla całej historii ludzkości ma znaczenie niebagatelne. Uważa się bowiem, że jest on pierwszym zwierzęciem, jakie w ogóle udało się udomowić. Początkowo pies wykorzystywany był w celach łowieckich i obronnych. Towarzyszył więc większości ludów agrarnych, był powszechnie hodowany na całej Słowiańszczyźnie. Psa łatwo oswoić, szybko się przywiązuje i zazwyczaj jest bezgranicznie oddany swojemu właścicielowi, toteż kojarzy się on nam przede wszystkim z wiernością i przyjaźnią. Jednak nie zawsze i nie wszędzie tak było.

W staropolszczyźnie zdaniem Raszewskiej-Żurek (2010) – czyli, ogólnie rzecz ujmując, w języku dawnej szlachty Rzeczypospolitej – nie funkcjonowało powiedzenie: *Wierny jak pies* i raczej nie łączono tego czworonoga z pozytywnymi cechami, takimi jak oddanie i poświęcenie. Ba, pies kojarzony był ze słowem: *niewierność*, lecz w języku staropolskim rozumienie tego wyrazu związane było przede wszystkim z niewiarą w jednego właściwego Boga. Zatem u Jana Kochanowskiego, „ojca” polskiej literatury, pies będzie miał wyłącznie negatywne konotacje, np.: *Córy szlacheckie (żał sye mocny Boże) Psóm Bisurmánskím brzydkie ścielą łóże*. Psy były postrzegane przez szlachtę jako zwierzęta nieczyste, bezwstydne, nieelitarne, dostępne dla każdego i o małej wartości, dlatego też kojarzyły się z warstwami niższymi. W klasycznym słowniku Doroszewskiego znajdziemy wiele tego typu fraz, takich jak: *Jeżeli szlachcic szlachcica nazwie bękartem, zapłaci mu sześćdziesiąt grzywien (...), a jeżeli jego matkę nierządnicą, wtedy prócz sześćdziesięciu grzywien musi odwołać przez wyrzeczenie słów <<zełgałem jak pies>>*.

Człowiek pierwotny nie tylko nie uważał zwierząt za istoty niższe, ale niejednokrotnie stawiał je wyżej od siebie, ceniąc ich siłę i przebiegłość. W tradycji greckiej ważnym zwierzęciem była koza Amalteja, która wykarmiła swoim mlekiem Zeusa, najwyższego z bogów.

W Tebach otaczano szczególną czcią łasicę, w Tesalii – mrówkę, na wyspie Samos – owcę, a w Delfach – wilka. Bogom nadawano postać zwierzęcą. Dionizos był bykiem, a wszystkie bóstwa ziemi przedstawiano jako węże.

Zwierzęta zajmują również istotne pozycje na kartach Biblii, począwszy od Księgi Rodzaju, aż po ostatnią – Apokalipsę. Od początku autorzy podkreślają, że Bóg jest ich stwórcą i Panem wszelkiego stworzenia. W Psalmie 50 śpiewamy: *Bo do Mnie należy cała zwierzyna po lasach, tysiąc zwierząt na moich górach. Znam całe ptactwo powietrzne, i do Mnie należy to, co się porusza na polu*. Niezwykle wymowna jest scena z Edenu, w której Adam nadaje zwierzętom imiona.

Do zwierząt najczęściej wymienianych w tekstach biblijnych należą owce, owieczki, barany i jagnięta. Wynika to z ważności owcy w nomadycznym i rolniczym społeczeństwie hebrajskim i z ważnej roli owiec i baranków w systemie ofiarniczym Starego Testamentu, a także z niektórych ich cech, które stały się źródłem rozmaitych metafor.

Także inne gatunki zwierząt mają swoje ważne miejsce w Starym Testamencie. Odnosi się do tego np. sen faraona z Księgi Rodzaju o siedmiu krowach tłustych (który Józef objaśnił jako mające nadejść siedem lat urodzaju), pożartych następnie przez siedem krów chudych, czyli lata suszy i głodu.

Koń jest wymieniany wielokrotnie w Biblii, najczęściej w opowiadaniach o bitwach i pościgach.

Świnia w Starym Testamencie określana jest jako zwierzę nieczyste, pomimo rozszczepionego kopyta, ponieważ nie jest przeżuwaczem (Kpł 11, 7; Pwt 14, 8). Podobnie jak w przypadku innych zwierząt nieczystych zakazane jest zarówno jedzenie jej mięsa, jak i jakiegokolwiek kontakt z nimi.

Zwierzęta znajdują miejsce także w różnego rodzaju legendach. Wszyscy znamy legendę o przyszłych założycielach Rzymu – Romulusie i Remusie, bliźniętach porzuconych w koszyku zaczepionym o pień drzewa nad brzegiem Tybru, które miała wykarmić wilczyca. Inna znana legenda opowiada o gęsiach kapitolńskich podczas celtyckiego najazdu w IV wieku p.n.e., które ostrzegły Rzymian o zbliżaniu się wroga. Na pamiątkę tego zdarzenia starożytni Rzymianie obnieśli jedną z gęsi w lektyce.

Zwierzęta często są również bohaterami literackimi. Uosabiają one cechy ludzkie lub są elementem obrazu opisywanego świata. Pierwszym polskim dziełem literackim, w którym zwierzęta odgrywają główną rolę, był *Żywot Ezopa Fryga* Biernata z Lublina wydany w 1522 roku. Podobną funkcję zwierzęta pełniły w jednym z najpopularniejszych dzieł polskiego oświecenia, czyli w *Bajkach i przypowieściach* Ignacego Krasickiego z 1779 roku.

Jednym z najważniejszych obrazów alegorycznych XX wieku jest *Folwark zwierzęcy* Georga Orwella, gdzie autor przedstawił karykaturę totalitarnego terroru.

Zwierzęta są także częstym motywem w malarstwie. Częstym motywem obrazów rodziny Kossaków były konie. Bardzo często w swej twórczości odwoływali się do motywu zwierząt Julian Fałat i Józef Chełmoński.

Człowiek pierwotny polował na różne zwierzęta, poczynawszy od mamutów, nosorożców włochatych, jeleni olbrzymich, po tury, dzikie konie i prażubry. Problemem było jednak konserwowanie mięsa. Paleolityczni łowcy nie znali soli, sprzyjał im jednak lodowcowy klimat. Gdy nadchodziło lato lub gdy klimat się ocieplił i zimy nie były już tak długie, problem powracał. Ówczesni ludzie radzili sobie z tym w różny sposób, np. przechowując upolowane zwierzę z zaszytymi kamieniami w brzuchu na dnie jeziora, gdzie zawsze była stała temperatura lub poprzez suszenie lub wędzenie. Najstarsze wędzarnie budowali już neandertalczyk.

W wieku XVIII rozpoczął się szybki przyrost demograficzny. Był to efekt zwiększenia produkcji żywności oraz początków opieki medycznej, między innymi wynalezienia i upowszechnienia szczepionki przeciwko czarnej ospie, co zawdzięczamy Edwardowi Jennerowi, angielskiemu lekarzowi. Wykorzystał on w uodparnianiu człowieka materiał zakaźny ospy krowiej (krowianki – *variola vaccina*), która w odróżnieniu od ludzkiej ma przebieg łagodny i nigdy nie kończy się śmiercią. Odkrycie Jannera z 1796 roku

otworzyło drogę do szerokiego stosowania szczepień ochronnych, które od łacińskiego słowa *vaca* – krowa nazwano *vaccination*.

Rozwój przemysłu związanego z hodowlą zwierząt najlepiej ilustruje przykład bydła w Stanach Zjednoczonych. Około 1880 r. rozpoczęto przepędzanie bydła z południowo-środkowej części Stanów do dużych ośrodków kolejowych, takich jak Kansas, i transportowano koleją na północ do ośrodków miejskich, takich jak Chicago, gdzie było ubijane i przetwarzane. Era przepędzania bydła na tak wielkich obszarach była okresem rozkwitu legendy amerykańskiego kowboja. Intensywny rozwój chowu bydła mięsnego wiązał się niewątpliwie z szybkim ograniczeniem populacji bizonów. W XVIII wieku żyło na preriach północnoamerykańskich około 5 mln bizonów. Aktualną populację szacuje się natomiast na około 50 tys. zwierząt.

W ciągu ostatnich 50 lat produkcja żywności na świecie zwiększyła się kilkakrotnie, w tym podstawowych zbóż (ryżu, pszenicy i kukurydzy) – czterokrotnie, mleka i wołowiny – dwukrotnie, wieprzowiny i jaj – czterokrotnie, a mięsa drobiowego – aż dwunastokrotnie.

Możliwe to było dzięki niesamowitemu postępowi w naukach biologicznych. W ostatnim 20-leciu poznano m.in. sekwencję genomu poszczególnych gatunków zwierząt. W związku z tym w praktyce wykorzystujemy już powszechnie selekcję genomową, czyli dobór zwierząt do dalszej hodowli nie na podstawie polimorfizmu pojedynczych genów, ale podstawień jednonukleotydowych. Połączenie najnowszych osiągnięć genetyki i żywienia zwierząt pozwala na uzyskiwanie rekordowych wydajności. Aktualna rekordzistka świata, krowa Muranda Oscar Lucinda-ETVG-86 rasy holsztyńsko-fryzyjskiej z USA, wyprodukowała w ciągu roku ponad 32 tys. kg mleka, co daje średnio 91 kg na dobę. Podobnie jest w przypadku drobiu. Jeszcze w połowie XX wieku kurczak rzeźny osiągał w wieku 6–8 tygodni masę ciała ok. 1,5 kg. Obecnie, wykorzystując nowe rody i linie genetyczne oraz odpowiednio zestawione dawki pokarmowe, nietrudno uzyskać w tym wieku masę ciała ok. 4 kg. Postępująca intensyfikacja produkcji poprzez wzrost jednostkowej wydajności zwierząt wiąże się z reguły z poprawą jej efektywności. Wzrost wydajności z laktacji z 2 do 8 tys. kg mleka ogranicza zużycie energii na 1 kg mleka aż o 50%. Jak podaje Gannecki (2010), statystyczny człowiek w ciągu swojego życia zjada obecnie 73 tony żywności, na którą składa się przeciętnie: 5 krów, 20 świń, 29 owiec, 760 kurczaków, 46 indyków, 18 kaczek, 7 królików i około 1000 ryb. Jednak głód i niedożywienie jest nadal dramatycznym problemem wielu ludzi.

Również dalszy rozwój cywilizacji, w tym przede wszystkim wydłużanie życia ludzi, zależy w dużym stopniu od zwierząt.

Biotechnologia i inżynieria genetyczna wykształciły możliwości wykorzystywania zwierząt jako „bioreaktorów”. Zmodyfikowane zwierzęta, z wprowadzonym obcym genem, mogą produkować cenne farmakologicznie preparaty. Do produkcji cennych białek wydzielanych wraz z mlekiem wykorzystywane są przede wszystkim króliki, owce, krowy oraz kozy. Najmniejszymi, a zarazem najłatwiejszymi w hodowli

zwierzętami są króliki, dające około 1 litra mleka w ciągu jednej laktacji, przy czym laktacja występuje u nich 8–10 razy w roku.

Od połowy XX wieku postępuje szybko koncentracja produkcji zwierzęcej. Konieczne było zatem wprowadzenie automatyzacji. Roboty „przejmują” proces przygotowywania oraz zadawania pasz, a także dojenja krów. W dużych oborach mlecznych wprowadza się systemy zarządzania stadem. Wprowadzenie doju mechanicznego było milowym krokiem w towarowej produkcji mleka. Ułatwiło dojarzowi pracę (mniejszy wysiłek fizyczny) i zwiększyło jej wydajność – z 6–9 krów dojonych ręcznie przez jednego dojarza w ciągu godziny do ponad 200 w dojnarni karuzelowej. Wprowadzone natomiast roboty udojowe pozwalają *de facto* na wyeliminowanie człowieka z pozyskiwania mleka od krowy. Pierwszy prototyp robota do doju powstał w Holandii w 1984 roku, a 8 lat później został po raz pierwszy wykorzystany na farmie. Aktualnie około 100 tys. farm na świecie stosuje roboty.

Zwierzęta to też wierni towarzysze i oddani, bezinteresowni przyjaciele człowieka, którzy nigdy się nie żalą, biorąc życie takie, jakim jest im dane. Zwierzęciem, które najdłużej towarzyszy człowiekowi jest oczywiście pies. Kot, podobnie jak pies, jest stworzeniem niezmiernie bliskim człowiekowi. Od stuleci żyje z nim wspólnie pod jednym dachem, niejednokrotnie razem z nim śpi i spożywa to samo co on. Jednak żaden kot nie podporządkuje się człowiekowi tak jak pies, w sposób widoczny i manifestacyjny. Niezwykle cenione i otaczane szczególną czcią były koty w starożytnym Egipcie. Za zabicie kota groziła kara śmierci, a jeśli w którymś z domów kot padł, wszyscy jego mieszkańcy zobowiązani byli pogrześć się w żałobie. W średniowieczu sytuacja kotów gwałtownie się zmieniła. W 1484 r. papież Innocenty VIII nazwał koty „pogańskimi zwierzętami”, które pozostają w związku z diabłem i zapoczątkował tym samym trwający stulecia okres prześladowań tych zwierząt. Od całkowitej zagłady uchroniła je dopiero nawiedzająca Europę plaga szybko rozmnażających się gryzoni – myszy i szczurów. Szybko zapomniano o „diabelskim” pochodzeniu kotów, a Kościół zabronił ich zabijania pod groźbą klątwy.

Koń towarzyszy człowiekowi od zarania dziejów. Historia zna wiele opowieści o bardzo specyficznej więzi między człowiekiem a koniem. Przykładem może być Aleksander Wielki i jego ukochany Bucefał, który towarzyszył macedońskiemu zdobywcy we wszystkich bitwach. Król ciężko przeżył śmierć ulubieńca. Postanowił zatem uczcić go, zakładając nowe miasto Bucefala i organizując mu uroczysty pogrzeb. Innym sławnym koniem był Incinatus, który został mianowany senatorem przez cesarza rzymskiego Kaligulę. Mieszkał w marmurowej stajni, jadł ze złobu zrobionego z kości słoniowej, nosił naszyjnik z pereł, był okrywany derką z purpury.

Zgodnie z zasadą: jeśli jest popyt, to jest podaż – w odpowiedzi na potrzeby społeczne w Gostyniu w roku 1862 odbyła się pierwsza na terenach polskich wystawa psów rasowych; pierwsza wystawa w zaborze austriackim miała miejsce 15 lat później, a w zaborze rosyjskim – w czerwcu 1888 roku. Podobnie było z elitarnymi końmi, które ostatecznie też trafiły „przed wielkomięską publikę”. W Warszawie poza

wystawami, pokazami czy zawodami jeździectwa, od 1841 roku można było oglądać regularne wyścigi na profesjonalnym torze wyścigowym na Służewcu – cykl imprez, który przez dekady uchodził za jedną z najlepszych rozrywek w stolicy. Służewieckie trybuny gromadziły prawdziwe tłumy, a hodowla koni stała się jeszcze bardziej intratnym biznesem.

Z przytoczonych powyżej faktów wynika, że więź między człowiekiem a zwierzęciem jest silna, wielopłaszczyznowa i jednocześnie nierozzerwalna, a przyszłość pokaże, jak te zależności będą się rozwijać i w jakim kierunku.

Pojawia się również pytanie, w jakim kierunku będzie zmierzać hodowla zwierząt w kolejnych etapach rozwoju cywilizacji? Przy tak szybkich zmianach, jakie nas dosięgają w XXI wieku, trudno to przewidzieć, ale na pewno w coraz mniejszym stopniu będzie wykorzystywana siła naszych mięśni. Za bardzo prawdopodobne można przyjąć, że w perspektywie najbliższych 20–30 lat w krajach wysokorozwiniętych, w których z reguły występuje nadprodukcja żywności, a zamożność i jednocześnie świadomość żywieniowa konsumentów wzrastają (jako jeden z elementów zdrowego stylu życia), w znacznie szerszym zakresie rozwijane będą niskonakładowe, tradycyjne, systemy jej produkcji, m.in. rolnictwo ekologiczne. Natomiast kraje rozwijające się, chcąc skutecznie walczyć z problemem głodu, będą musiały w znacznie szerszym zakresie wprowadzać i wykorzystać intensywne systemy chowu zwierząt.

Współcześnie przy społecznym pluralizmie oraz całym bogactwie modeli chowu – od przemysłowego po ekologiczny – nasz stosunek do zwierząt w największym stopniu zależy od nas samych. I patrząc teraz na tę miejską zabudowę, i na tę piękną architekturę uniwersytetu, wracam jednak do początku..., do tych dziewiczych buczyn, dzikich lasów łęgowych, niedostępnych borów sosnowych, wśród których pierwsi Słowianie prowadzili swoje gospodarstwa. I mimo że czasy się zmieniły, myślę, że wciąż powinniśmy pamiętać i czerpać wiedzę z historii naszej hodowli, naszego rolnictwa, które przez wieki stanowiło o wielkości naszego kraju.

Ważniejsze publikacje w dorobku naukowym Doktora Honorowego

Prace oryginalne

1. **Litwińczuk Z.**, Florek M., Stanek P., Skąlecki P., Jankowski P.: Comparison of physicochemical quality of meat of Black-and-White bulls and R1 Limousine hybrids from semi-intensive fattening. *Polish Journal of Food and Nutrition Sciences*, vol. 10/51, no. 3 (S), 136–138, 2001.
2. **Litwińczuk Z.**: Influence of genotype and age cattle on slaughter value and meat quality traits. *Polish Journal of Food and Nutrition Sciences*, vol. 10/51, no. 3 (S), 147–148, 2001.
3. Młynek K., **Litwińczuk Z.**: Slaughter value and physico-chemical meat quality of Black-and-White cattle and commodity crossbreds slaughter at different body weight. *Polish Journal of Food and Nutrition Sciences*, vol. 10/51, no. 3 (S), 149–152, 2001.
4. Guliński P., Młynek K., **Litwińczuk Z.**, Dobrogowska E.: Heritabilities and genetic and phenotypic correlations between conditio score and production and conformation traits in Black-and-White cows. *Animal Sciences Papers and Reports*, vol. 23, no. 1, 33–42, 2005.
5. Młynek K., Guliński P., **Litwińczuk Z.**, Smalec E., Andraszak K.: Histological and psycho-chemical traits of meat of Black-and-White bulls F₁ Charolaise, Limousin and Simmental crossbreds, slaughtered at two levels of body weight. *Animal Sciences Papers and Reports*, vol. 23, no. 3, 199–206, 2005.
6. Barłowska J., **Litwińczuk Z.**: Technological usefulness of milk from two local breeds maintained in the regions with great grassland share. *Archiv für Tierzucht, Dummerstorf* 49, Special Issue, 207–213, 2006.
7. Barłowska J., **Litwińczuk Z.**, Król J., Topyła B.: Technological usefulness of milk of cows of six breeds maintained in Poland relative to a lactation phase. *Polish Journal of Food and Nutrition Sciences*, vol. 15/56, SI 1, 17–21, 2006.
8. Barłowska J., **Litwińczuk Z.**, Król J., Kędzierska-Matysek M.: Fatty acid profile and mineral content in milk from cows of various breeds over spring-summer feeding period. *Polish Journal of Food and Nutrition Sciences*, vol. 15/56, SI 1, 13–16, 2006.
9. Król J., **Litwińczuk Z.**, Barłowska J., Kędzierska-Matysek M.: A content of macro- and microelements in milk of black-white and Simmentals cows throughout the summer and winter feeding seasons. *Polish Journal of Environmental Studies*, vol. 15, no. 2B, 2006.

10. **Litwińczuk Z.**, Chabuz W., Stanek P., Sawicka W.: Genetic potential and reproductive performance of Whitebacks – Polish native breed of cows. *Archives of Animal Breeding, Archiv für Tierzucht*, vol. 49, Special Issue, 289–296, 2006.
11. **Litwińczuk Z.**, Barłowska J., Florek M., Tabala K.: Slaughter value of heifers, cows and young bulls from commercial beef production in the central-eastern region of Poland. *Animal Science Papers and Reports*, vol. 24, Suppl. 2, 187–194, 2006.
12. **Litwińczuk Z.**, Florek M., Pietraszak K.: Physico-chemical quality of meat from heifers and young bulls of the Black-and White (BW) variety of Polish Holstein-Fresian breed, and commercial BW crossbreds sired by Limousine and Charolaise bulls. *Animal Science Papers and Reports*, vol. 24, Suppl. 2, 179–186, 2006.
13. Król J., **Litwińczuk Z.**, Litwińczuk A., Brodziak A.: Content of protein and its fraction in milk simental cows with regard to reading technology. *Annals of Animal Science*, vol. 8, no. 1, 57–61, 2008.
14. Barłowska J., **Litwińczuk Z.**, Wolanciuk A., Brodziak A.: The relationship of somatic cell count to daily yield and technological usefulness of milk from different breeds of cows. *Polish Journal of Veterinary Sciences*, vol. 12, no. 1, 75–79, 2009.
15. Barłowska J., **Litwińczuk Z.**: Genetyczne i środowiskowe uwarunkowania profilu kwasów tłuszczowych mleka. *Medycyna Weterynaryjna*, vol. 65, no. 5, 310–314, 2009.
16. Barłowska J., Grodzicki T., Topyła B., **Litwińczuk Z.**: Physicochemical properties of milk fat from three breeds cows during summer and winter feeding. *Archiv für Tierzucht*, vol. 52, no. 4, 356–363, 2009.
17. **Litwińczuk Z.**, Florek M., Kędzierska-Matysek M., Skałcki P.: Blood haematological profile and meat colour calves slaughtered in summer and autumn season. *Polish Journal of Veterinary Sciences*, vol. 12, no. 4, 557–562, 2009.
18. Florek M., **Litwińczuk Z.**, Skałcki P., Grodzicki T.: Colour of carcass and meat of calves slaughtered at different body weights. *Fleischwirtschaft International*, vol. 24, no. 4, 59–62, 2009.
19. Florek M., **Litwińczuk Z.**, Skałcki P.: Influence of slaughter season of calves and ageing time on meat quality. *Polish Journal of Food and Nutrition Sciences*, vol. 59, no. 4, 309–314, 2009.
20. Król J., **Litwińczuk Z.**, Brodziak A., Sawicka-Zugaj W.: Bioactive protein content in milk from local breeds of cows included in the genetic resources conservation programme. *Annals of Animal Science*, vol. 10, no. 3, 213–221, 2010.
21. Kędzierska-Matysek M., **Litwińczuk Z.**, Florek M., Barłowska J.: The effect of breed and other factors on the composition and freezing point of cow's milk in Poland. *International Journal of Dairy Technology*, vol. 64, no. 3, 336–342, 2011.

22. **Litwińczuk Z.**, Król J., Brodziak A., Barłowska J.: Changes of protein content and its fractions in bovine milk from different breeds subject to somatic cell count. *Journal of Dairy Science*, vol. 94, no. 2, 684–691, 2011.
23. Barłowska J., Szwajkowska M., **Litwińczuk Z.**, Król J.: Nutritional value and technological suitability of milk from various animal species used for dairy production. *Comprehensive Reviews in Food Science and Food Safety*, vol. 10, 291–302, 2011.
24. Florek M., **Litwińczuk Z.**, Skalecki P., Kędzierska-Matysek M., Grodzicki T.: Chemical composition and ingradient properties of offal from calves maintained under two production systems. *Meat Science*, vol. 90, 402–409, 2012.
25. **Litwińczuk Z.**, Barłowska J., Chabuz W., Brodziak A.: Nutritional value and technological suitability of milk from cows of three Polish breeds included in the genetic resources conservation programme. *Annales of Animal Science*, vol. 12, no. 3, 423–432, 2012.
26. **Litwińczuk Z.**, Chabuz W., Domaradzki P., Jankowski P.: The slaughter value of Polish Black and White, Whiteback, Polish Holstein-Friesian and Limousine bullocks from semi-intensive fattening. *Annales of Animal Science*, vol. 12, no. 2, 159–168, 2012.
27. Barłowska J., **Litwińczuk Z.**, Brodziak A., Chabuz W.: Effect of the production season on nutritional value and technological suitability of milk obtained from intensive (TMR) and traditional feeding system of cow. *The Journal of Microbiology, Biotechnology and Food Science*, vol. 1, no. 5, 1205–1220, 2012.
28. Król J., **Litwińczuk Z.**, Brodziak A., Kędzierska-Matysek M.: Content of selected essential and potentially toxic trace elements in milk of cows maintained in Eastern Poland. *Journal of Elementology*, vol. 4, 597–608, 2012.
29. Sawicka-Zugaj W., **Litwińczuk Z.**: Genetic variability in the population of 3 Polish cattle breeds included in a programme of genetic resources protection, estimated on the basis of polymorphism of 24 microsatellite DNA sequences. *African Journal of Biotechnology*, vol. 11, no. 77, 14116–14122, 2012.
30. **Litwińczuk Z.**, Żółkiewski P., Florek M., Chabuz W., Domaradzki P.: Semi-Intensive fattening suitability and slaughter value of young bulls of three polish native breeds in comparison with polish holstein-friesian and Simmental. *Annals of Animal Science*, vol. 14, no. 2, 453–460, 2014.
31. Barłowska J., **Litwińczuk Z.**, Kowal M.: Influence of production season and lactation stage on the technological suitability of milk from cows of various breeds fed in the TMR system. *Annals of Animal Science*, vol. 14, no. 3, 649–661, 2014.
32. Brodziak A., Król J., Barłowska J., **Litwińczuk Z.**: Effect of production season on protein fraction content in milk of various breeds of goats in Poland. *International Journal of Dairy Technology*, vol. 67, no. 3, 410–419, 2014.
33. **Litwińczuk Z.**, Barłowska J., Król J., Brodziak A., Matwijczuk A., Kowal M.: Skład chemiczny oraz przydatność technologiczna mleka w zależności od fazy

- laktacji oraz system żywienia krów. *Medycyna Weterynaryjna*, vol. 71, no. 4, 231–235, 2015.
34. Domaradzki P., Florek M., Staszowska A., **Litwińczuk Z.**: Evaluation of the Mineral Concentration in Beef from Polish Native Cattle. *Biological Trace Element Research*, pp. 1–5, 2015 (on line).
 35. Brodziak A., Król J., **Litwińczuk Z.**: Whey protein content and fatty acids profile in milk of cows used in intensive and conventional production systems with regard to stage of lactation. *Turkish Journal of Veterinary and Animal Sciences*, vol. 39, no. 6, 745–750, 2015.
 36. **Litwińczuk Z.**, Żółkiewski P., Chabuz W., Jankowski P.: Length of life and milk production efficiency in cows with varying lactation persistency. *Annales of Animal Science*, vol. 16, no. 2, 2016.
 37. **Litwińczuk Z.**, Barłowska J., Matwijczuk A., Słomiany J.: Changes in milk yield and quality during lactation in Polish Red and White-Backed cows included in the genetic resources conservation programme in comparison with the Simmental breed. *Annals of Animal Science*, vol. 16, no. 2, 2016.
 38. Wolanciuk A., Barłowska J., **Litwińczuk Z.**, Florek M.: Suitability of the milk of native breeds of cows from low-input farms for cheese production, including, rennet curd texture. *International Journal of Dairy Technology*, 2016. DOI: 10.1111/1471-0307.12310.
 39. **Litwińczuk Z.**, Domaradzki P., Florek P., Żółkiewski P.: Chemical composition, fatty acid profile, including health indices of intramuscular fat and technological suitability of the meat of young bulls of three breeds included in a genetic resources conservation programme fattened within a low-input system. *Animal Science Papers and Reports*, vol. 34, no. 4, 387–397, 2016.
 40. Brodziak A., Król J., **Litwińczuk Z.**, Barłowska J.: Differences in bioactive protein and vitamin status of milk from certified organic and conventional farms. *International Journal of Dairy Technology*, 2017, DOI: 10.1111/1471-0307.12462.
 41. Sawicka-Zugaj W., Chabuz W., **Litwińczuk Z.**, Kasprzak-Filipek K.: Evaluation of reproductive performance and genetic variation in bulls of the Polish White-Backed breed. *Reproduction in Domestic Animals*, vol. 53, no. 1, 157–162, 2018.
 42. **Litwińczuk Z.**, Koperska N., Chabuz W., Kędzierska-Matysek M.: Basic chemical composition and mineral content of the milk of cows of various breeds raised on organic farms and on traditional farms using intensive and traditional feeding systems. *Medycyna Weterynaryjna*, vol. 74, no. 5, 309–313, 2018.
 43. Brodziak A., **Litwińczuk Z.**, Król J., Barłowska J.: Differences in bioactive protein and vitamin status of milk from certified organic and conventional farms. *International Journal of Dairy Technology*, vol. 71, no. 2, 321–332, 2018.
 44. Szmatoła T., Gurgul A., Jasielczuk I., Ząbek T., Ropka-Molik K., **Litwińczuk Z.**, Bugno-Poniewierska M.: A comprehensive analysis of runs of homozygosity

of eleven cattle breeds representing different production types. *Animals*, vol. 8, no. 1024, 1–24, 2019.

45. Kasprzak-Filipek K., Sawicka-Zugaj W., **Litwińczuk Z.**, Chabuz W., Šveistiene R., Bulla J.: Polymorphism of the melanocortin 1 receptor (MC1R) gene and its role in determining the coat colour of Central European cattle breeds. *Animals*, vol. 10, no. 10, 2020, article number 1878, il. bibliogr. sum. DOI: 10.3390/ani10101878, 2020.

Podręczniki i skrypty

1. **Litwińczuk Z.**, Stenzel R., Kamieniecki K., Gnyp J., Szwarc B., Podolak G.: Hodowla i użytkowanie bydła. AR, Lublin, 1999.
2. **Litwińczuk Z.** (red.): Surowce zwierzęce – ocena i wykorzystanie. PWRiL, Warszawa, ss. 520, 2004.
3. **Litwińczuk Z.**, Szulc T. (red): Hodowla i użytkowanie bydła. PWRiL, Warszawa, ss. 412, 2005.
4. **Litwińczuk Z.** (red.): Ochrona zasobów genetycznych zwierząt gospodarskich i dziko żyjących. PWRiL, Warszawa, ss. 295, 2011.
5. **Litwińczuk Z.** (red.): Metody oceny towaroznawczej surowców i produktów zwierzęcych. UP, Lublin, ss. 240, 2011.
6. Litwińczuk Z.: Surowce zwierzęce i ich jakość. Charakterystyka zwierząt rzeźnych. Bydło, w: Mięso – podstawy nauki i technologii, red. A. Pisula, E. Pospiech. SGGW, Warszawa, 33–45, 2011.
7. **Litwińczuk Z.** (red.): Towaroznawstwo surowców i produktów zwierzęcych z podstawami przetwórstwa. PWRiL, Warszawa, ss. 553, 2012.

Monografie

1. Litwińczuk A., **Litwińczuk Z.**: Genetyczne i żywieniowe możliwości sterowania wartością rzeźną i jakością mięsa u bydła, w: Przemysł paszowy szansą poprawy jakości surowców zwierzęcych. Wydaw. PTTZ, Oddział Wielkopolski, Poznań, 217–248, 1998.
2. **Litwińczuk Z.**, Stanek P., Teter W., Florek M.: Program rozwoju chowu i hodowli bydła mięsnego i produkcji wołowiny kulinarnej w województwie lubelskim „LUBELSKA WOŁOWINA”, Urząd Marszałkowski Województwa Lubelskiego, ss. 61, 2011.
3. Barłowska J., Wolanciuk A., **Litwińczuk Z.**, Król J.: Milk proteins' polymorphism in various species of animals associated with milk production utility, in: Milk protein, ed. W. L. Hurley. Wydaw. InTech – Open Access Publisher, Croatia, 235–264, 2012.
4. Barłowska J., **Litwińczuk Z.**, Brodziak A., Król J.: Somatic cell count as the factor conditioning productivity of various breeds of cows and technological suitability of milk, in: Dairy cows: reproduction, nutritional

management and diseases, ed. R.E. Mendes. Nova Science Publishers, New York, 91–126, 2013.

5. Gruszecki T., **Litwińczuk Z.**, Patkowski K., Chabuz W., Sawicka-Zugaj W., Słomiany J.: Owca uhruska i bydło białogrzbiecie, w: Roztoczański Park Narodowy – przyroda i człowiek, red. R. Reszel, T. Grądziel, Zwierzyniec, 193–197, 2013.
6. Pawłowski L., **Litwińczuk Z.**, Zhon G.: The role of agriculture in climate change mitigation. CRC Press, Balkema, 136, ss. 1–136, 2020.

Wybrane fakty z życia zawodowego Doktora Honorowego

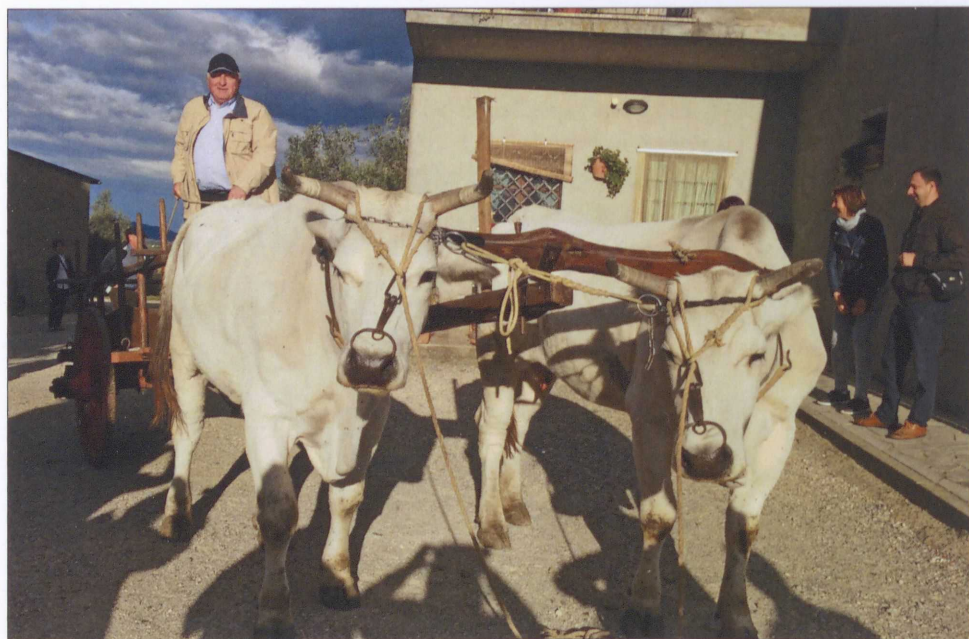
Profesor Z. Litwińczuk na pastwisku ze stadem bydła białogrzbietego, nad którym prowadzi badania

Profesor Z. Litwińczuk na spacerze z alpaką w Ośrodku Jeździeckim Felin Uniwersytetu Przyrodniczego w Lublinie

Profesor Z. Litwińczuk z hodowcą M. Mańką i jego krową, która zdobyła czempionat na wystawie regionalnej w Sitnie

Profesor Z. Litwińczuk powozi zaprzęgiem pary krów rasy piemontese podczas pobytu we Włoszech

Profesor Z. Litwińczuk przy zaprzęgu z kucami w Ośrodku Jeździeckim Felin Uniwersytetu Przyrodniczego w Lublinie

JM Rektor prof. Z. Litwińczuk przewodniczy uroczystemu posiedzeniu Senatu z okazji 65-lecia Uniwersytetu Przyrodniczego w Lublinie

JM Rektor prof. Z. Litwińczuk odbiera medal „Zasłużony dla Miasta Lublin” z rąk Prezidenta Miasta Lublina K. Żuka

Profesor Z. Litwińczuk wraz z prof. J. Jankowskim składają gratulacje dziekanowi prof. J. Udale z okazji 60-lecia Wydziału Biotechnologii i Hodowli Zwierząt ZUT w Szczecinie

Doktorzy honoris causa Akademii Rolniczej w Szczecinie

Stefan Aleksandrowicz – 1971 rok
profesor w dziedzinie hodowli trzody chlewnej

Marian Lityński – 1974 rok
profesor w dziedzinie warzywnictwa, nasiennictwa

Walerian Cięglewicz – 1981 rok
profesor w dziedzinie biologii i technologii ryb

Szczepan Pieniążek – 1984 rok
profesor w dziedzinie ogrodnictwa – sadownictwa

Kenneth Sherman – 1989 rok
profesor w dziedzinie rybactwa i akwakultury

Zbigniew Gertych – 1989 rok
profesor w dziedzinie ekonomiki ogrodnictwa

Eugeniusz Grabda – 1989 rok
profesor w dziedzinie chorób ryb, ichtiologii i parazytologii ryb

Andrzej Słaboński – 1989 rok
profesor w dziedzinie biologii, genetyki i hodowli roślin

Robert Devlin – 1990 rok
profesor w dziedzinie fizjologii roślin

Witold Kławe – 1991 rok
specjalista w dziedzinie rybactwa i oceanologii

Józef Popiel – 1991 rok
profesor w dziedzinie rybołówstwa morskiego

Hans Theede – 1991 rok
profesor w dziedzinie ekofizjologii morskiej

Zbigniew Kabata – 1993 rok
specjalista w dziedzinie parazytologii ryb

Leszek Malicki – 1994 rok
profesor w dziedzinie doświadczalnictwa, uprawy roli i roślin

Zdzisław Sikorski – 1997 rok
profesor w dziedzinie chemii i technologii żywności pochodzenia morskiego

Jędrzej de Pelikan Krupiński – 1995 rok
profesor w dziedzinie ochrony zasobów genetycznych zwierząt gospodarskich

Teofil Mazur – 1997 rok
profesor w dziedzinie chemii rolnej, kształtowania i ochrony środowiska

Jan Szczerbowski – 1997 rok
profesor w dziedzinie rybactwa śródlądowego, ichtiologii

Stanisław Woyke – 1998 rok
profesor w dziedzinie pszczelnictwa

Witold Podkówka – 1999 rok
profesor w dziedzinie żywienia zwierząt i gospodarki paszowej

Janusz Gill – 2000 rok
profesor w dziedzinie fizjologii zwierząt

Rudolf Michałek – 2002 rok
profesor w dziedzinie inżynierii rolniczej

Harald Rosenthal – 2003 rok
profesor w dziedzinie rybactwa, akwakultury

Zdzisław Kośmicki – 2003 rok
profesor w dziedzinie inżynierii rolniczej

Marian Różycki – 2004 rok
profesor w dziedzinie hodowli trzody chlewnej

Teresa Żebrowska – 2004 rok
profesor w dziedzinie fizjologii żywienia zwierząt

Jan Kucharski – 2005 rok
profesor w dziedzinie agronomii – biochemia gleby i mikrobiologia środowiska

Stanisław Rakusa-Suszczewski – 2005 rok
profesor w dziedzinie biologii mórz polarnych, oceanologii

Andrzej Dubas – 2005 rok
profesor w dziedzinie agronomii, uprawy roli i roślin leczniczych

Janusz Haman – 2007 rok
profesor w dziedzinie mechanizacji rolnictwa, inżynierii rolniczej

Konstanty Lossow – 2007 rok
profesor w dziedzinie limnologii, ochrony i rekultywacji jezior

Doktorzy honoris causa Politechniki Szczecińskiej

Leon Babiński – 1971 rok
profesor prawa międzynarodowego

Tadeusz Aleksander Rosner – 1971 rok
profesor nauk chemicznych

Herman Wagener – 1971 rok
profesor nauk ekonomicznych

Alfred Wielopolski – 1976 rok
profesor historii

Wiesław Olszak – 1996 rok
profesor w dziedzinie technologii mechanicznej

Czesław Cempel – 1996 rok
profesor w dziedzinie dynamiki, wibroakustyki i diagnostyki maszyn i układów mechanicznych

Jerzy Boczar – 1997 rok
profesor w dziedzinie inżynierii środowiska wodnego

Józef Szarawara – 1998 rok
profesor w dziedzinie technologii chemicznej, termodynamiki chemicznej, inżynierii reakcji chemicznych

Fryderyk Strępek – 1998 rok
profesor w dziedzinie inżynierii chemicznej i procesowej

Bolesław Kazimierz Mazurkiewicz – 1999 rok
profesor w dziedzinie inżynierii środowiska morskiego

Zdzisław Bubnicki – 2001 rok
profesor w dziedzinie automatyki i informatyki

Jan Węglarz – 2001 rok
profesor w dziedzinie badań operacyjnych i informatyki

Tadeusz Mieczysław Paryczak – 2002 rok
profesor w dziedzinie badań nad adsorpcją i katalizą

Jan Koch – 2002 rok
profesor w dziedzinie technologii mechanicznej i inżynierii produkcji

Jerzy Wojciech Doerffer – 2003 rok
profesor w dziedzinie budownictwa okrętowego

Stefan Maciej Wojciechowski – 2004 rok
profesor w dziedzinie nauk o materiałach i inżynierii materiałowej

Ali Hasan Nayeef – 2004 rok
profesor w dziedzinie mechaniki, matematyki stosowanej oraz teorii i praktyki sterowania

Tadeusz Kaczorek – 2004 rok
profesor w dziedzinie teorii sterowania i systemów, matematyki stosowanej i elektrotechniki

Klaus Wetzig – 2006 rok
profesor w dziedzinie inżynierii materiałowej, fizykochemii i analityki powierzchni ciał stałych

Ryszard Sikora – 2008 rok
profesor w dziedzinie elektrotechniki teoretycznej, bioelektromagnetyzmu i elektromagnetycznych badań nieniszczących

Krzysztof Marchelek – 2008 rok
profesor w dziedzinie dynamiki obrabiarek i procesów obróbkowych

Doktorzy honoris causa Zachodniopomorskiego Uniwersytetu Technologicznego w Szczecinie

Alvin Wiliam Nienow – 2010 rok
profesor w zakresie inżynierii chemicznej i biochemicznej, procesów transportu
w mieszalnikach, bioreaktorach i fluidyzacji

Mieczysław Lisak – 2013 rok
profesor w dziedzinie plazmy w zastosowaniach do kontrolowanej syntezy
termojądrowej, optyki nieliniowej

Adam Żuchowski – 2014 rok
profesor, główny twórca polskiej szkoły miernictwa dynamicznego

Wacław Królikowski – 2017 rok
profesor technologii i inżynierii materiałów polimerowych

Joost Walraven – 2017 rok
profesor w zakresie konstrukcji betonowych i technologii betonu, prekursor
wprowadzania nowych materiałów kompozytowych

Jerzy Sołdek – 2018 rok
profesor w zakresie informatyki, organizacji przetwarzania danych oraz systemów
sterowania

Michał Kleiber – 2020 rok
profesor w zakresie mechaniki i informatyki, w szczególności nieliniowych
zagadnień mechaniki konstrukcji, metody stochastycznych elementów
skończonych, optymalizacji oraz inżynierii oprogramowania i symulacji
komputerowej

Biblioteka Główna
Zachodniopomorskiego Uniwersytetu
Technologicznego w Szczecinie
CZ. 64895

001-064895-00-0

CZYTELNIA BG ZUT

14.12

Zachodniopomorski
Uniwersytet Technologiczny
w Szczecinie

al. Piastów 17
70-310 Szczecin

ISBN 978-83-7663-327-5